

אלול תשע"ד אוגוסט 2014

לב לוב 18

כתב העת של האירגון העולמי של יהודים יוצאי לוב

הניצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו

תמונה חדשה מאוסף אלון:
יצירות האמן עמוס חלפון

לילדי דור המדבר של שנות הארבעים

מאת: ויטוריו יאיר פלח

הנה מבט לאחור וגם מילת הידד לדור הזה שבכל זאת החזיק מעמד ושרד, כי לפי מה שמקובל היום בכלל פלא ששרדנו עד היום. אחרי אלפיים שנות גלות, שלא עברו עליו בקלות, הצלחנו לחזור הביתה, להגשים חלום.

בגלות הארוכה אכלנו מכל מה שהיה מצוי, ומה שהיה מצוי לא תמיד טוב ורצוי. אבותינו אכלו סרדינים מקופסה ולא נדבקו לסוכרת, לא ידענו מה זה אולטרה סאונד ולא סקירת מערכת. כאשר גדלנו, לגמנו מים מצינור בגינה או מברז דולף שהיה חבוי באיזו פינה. מים מינרליים לא היו קיימים אצלנו בתודעה. אם מצאנו מים בברז - עוד אמרנו תודה.

בידיים לא נקיות אכלנו פרוסות לחם עבות מרוחות בריבה בשכבות לא מרובות. אם היו עליהם קוליפורמים - לא ראינו אותם, וגם לא תולעי מעיים, שהיו שם מן הסתם. תרופת הסולפה בקושי הומצאה אז, ודרך גב: אף פעם לא סבלנו מיחששים ולא כאבי גב. גם על ד"ר פלמינג ממצאי הפניצילין איש לא חשב. אלו היו הצעירים של פעם, נוער השבב.

מקרשים, גלגליות וארגזים בנינו עגלות, ובלי לדעת פיזיקה את חוקי הכובד ניסינו לגלות. לא פעם נחבטנו לתוך קיר, כואבים והמומים - מתברר ששכחנו להתקין גם בלמים. על אופנים רכבנו ללא קסדות, ואיש לא הבטיח, כי נצליח לצאת מזה בשלום. אם בגלל זה ראשינו ייבקעו כאבטיח - לא עלה בדעתנו אפילו בחלום.

ההורים לא הסיעו אותנו לבית הספר או לחבר, ברגל הלכנו בכל תנאי מזג אוויר. זאת הייתה הנורמה, וזה היה בזמנו סביר. זה היה פשוט, וכך כל העניין התחבר. לעיתים תפסנו טרמפ מאחורי עגלה רתומה לסוסים. היינו רצים אחריה וקופצים בלי היסוסים. לא פעם קפצנו ממנה בחיפזון כדי להימלט מהשוט הכואב של העגלון.

לכל הרפתקאות האלה לא הייתה סיבה אמיתית. לפרנס עורכי דין בתביעה משפטית. כל אלה היו הרפתקאות של ימינו אשר הילכו אימים על אבותינו ואמותינו. אלה היו חלק מהחוויות של נעורינו. למרות הכול לא שכחנו לימודנו ושיעורנו. היה היה פעם, עתה הכול מאחורינו.

שלכם בכל עת,
המושך בזה העט,
בכל העוצמה וביתר שאת.

דבר העורכת

חגים אינם רק פולקלור והזדמנות למפגש משפחתי. מעבר לניחוחות התבשילים ולצלילי השירים האהובים מסתתרים ערכים ועקרונות שהם נכס צאן ברזל, ותקופת החגים מעניקה לנו את ההזדמנות להעביר אותם לילדינו.

המשפט הידוע: "שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמן" (משלי א', ח') הוא הדבר הראשון שאותו מלמד שלמה המלך בספר משלי. שלמה המלך מדגיש דווקא בפתיחת ספרו, תוך כדי שהוא מתייחס אלינו כאל בנו, את חשיבות הלימוד מההורים. מהאב אנו מקבלים מוסר - מה מוטר ומה אסור לנו. לעשות, על כך אומר לנו הפסוק "שמע" - כי אלו דברים קשים. את תורת האם עלינו לשמור ולא לנטוש - תורת האם זוהי תורת החיים, חכמת החיים שאותה אנו רוכשים מיום היוולדנו, ובעיקר מהאם הנמצאת אתנו בכל שלב ושלב בהתפתחות שלנו. תורה זאת אנו מצווים לא לנטוש ולא לאבד. שלמה המלך בפסוק זה מתייחס אלינו כאל בנים - כל אדם הוא לא סתם 'איש', אלא הוא 'בן'. יש לו עבר, יש לו אנשים שקשורים אליו ושהוא מיוחס אליהם, שהוא מתייחס אליהם. וכמו שאומרים היום: "משפחה לא בוחרים". שלמה המלך מזכיר אותנו מפני ניתוק הקשרים, מפני איבוד הדברים המשמעותיים, מפני 'נטישת' ההורים ומפני נטישת הערכים.

בכל שנה אנו סוגרים מעגל ופותחים אחד חדש. ושוב אנו צועדים באישון לילה אל בית-הכנסת ושומעים את הניגונים האהובים של התפילות ופיוטי הסליחות, אותם הניגונים המעוררים בלבבות התרגשות וגעגוע. כל אחד מהגעגוע שלו. זה מתגעגע לסבא, זה לאבא, זה לאותו הרחוב המתפתל בדרך לבית הכנסת או לאותו השכן שהיה מעיר את כולם בארבע בבוקר עם המקל שלו הדופק על הדלתות.

געגוע אהוב ומיוחד זה המתעורר בלבבותינו, ראוי שיעורר בנו את האחריות ליצור גם אצל ילדינו זיכרונות נעימים משלהם, כדי שגם להם יהיה זיכרון מתוק, געגוע או נוסטלגיה להתרפק עליהם. כשאנו שומרים על המנהגים ומקפידים עליהם, אנו משמשים דוגמה אישית בחינוך הילדים שלנו, בתקווה לזכות לראות את צאצאיו הולכים בדרכי האבות וממשיכים את שרשרת הדורות על מנהגיה והליכותיה.

בגיליון זה מספר כתבות המשקפות את נכסי צאן הברזל בתרבות של יהדות לוב. משה (זיגי) זיגדון פגש את הפייטן הידוע כלימו דוס - הפיוטים שאותם הוא שר נאמנים למקורות כפי שנוגנו בלוב. כתבה נוספת עוסקת באחד האמנים הגדולים של הקהילה באומנות הריקוע במתכות אצילות - האמן עמוס חלפון. נכס חשוב בקהילתנו הוא המחקר העמוק והמקיף של דוד ויוסף ג'יאן היי, אב ובן השוקדים על תיעוד רבני יהדות לוב ומחדשים לנו בכל פעם במאמריהם, והפעם נקרא על רבי פנחס נחום זצ"ל. המחקר ארך זמן רב וחולץ מדלות הפרטים ובקושי רב. בנימין דורון מספר על הכנסת האורחים החמה של יהודי אירופה אצל יהודי בנגאזי בצל המלחמה. ואם בהכנסת האורחים עסקינו, אזי דינה דנון מספרת על החינוך שקיבלנו בכל הנוגע לכיבוד שעל השולחן. הסיפור של דוד ארביב על שמלת הברית שופך אור על מנהגים מיוחדים להצלת ילדים, צבי גבאי במאמר אקטואלי על פליטותם של יהודי ערב, ועוד סיפורים נוספים להנאת הקוראים על אנשים ואירועים שאירעו בקהילה. תודה לכל כותבים, ותודה מיוחדת להיסטוריון יעקב חגלי לילוף שתורם מבקיאותו הרבה למערכת "לבלוב".

שנה טובה ומתוקה

מתי גילעד, עורכת

מדינת ישראל
המשרד
לאזרחים ותיקים

משרד
התרבות
והספורט

לבלוב

גיליון מספר 18

הניצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו

אלול התשע"ד

אוגוסט 2014

כתב העת של הארגון העולמי ליהודים יוצאי לוב

היחידה
לחברות
והספורט

תוכן העניינים

3. דבר העורכת - מתי גילעד
- לילדי דור המדבר של שנות הארבעים - ויטוריו פלח
4. דבר היו"ר - מאיר כחלון
5. פרשיה נעלמת של אחוות אחים בבנגאזי לוב 1940 - בנימין דורון דדוש
6. הזמיר מלוב - משה (זיגי) זיגדון
8. ר' פנחס נחום - יוסף בן דוד ג'אן ודוד ג'אן
12. עמוס חלפון אציל המתכות - מתי גילעד
16. תערוכה חדשה במוזיאון שלנו: צורפות יהודית בלוב - טליה (נעמן) פאר
18. האושפיזין והתרבות - דינה דנון דאבוש
20. סיפורה של שמלת הברית - דוד ארביב קושאנה
21. הצועד עם הדגל - משה (זיגי) זיגדון
22. חדש על המדף - בנימין דורון ומתי גילעד
23. הגיע הזמן שיתייחסו גם ליהודי ערב כפליטים - צבי גבאי
24. אירועים וכנסים
28. ברכות לנשיא
- המצטיין במחקר - פרופ' ברוך רובין
29. הצדעה למתנדבים - משה (זיגי) זיגדון
- סיפור קטן על עולם קטן יותר - משה (זיגי) זיגדון
- מילים לזכרו של ראובן הדדי

31. *Tripoli: Nostalgia o Rigetto??? - Franco Cohen*

33. *Il Tallet di mio padre. - Ariel Arbib*

35. *racconti Bengasini: Il Dottor Renato Nahum - Meir El Saiegh*

37. *Il Lido di Tripoli - Prima Puntata - Ruben (Bino) Addadi*

39. *Ricordi di un bambino, a Tripoli, anni cinquanta. - Daniel Mimun*

מתנדבים במרכז המורשת:

מאיר כחלון, אבי פדהצור, ניסים רובין, בנימין דורון, זיגי זיגדון, טבול דבורה, מיכאל גורן, ציון נעים, צורי דורון-דדוש, לילאנה סרוה, מזל יעל, חנה צמח, אריה הלחמי, כלימו שדה, רינה אבני ובתיה חוזיינוב.

Iscriviti all' Organizzazione Mondiale degli Ebrei di Libia.
Sii partecipe e usufruerai dei seguenti vantaggi:

- 1) Abbonamento alla rivista "Germogli" (Livluf).
- 2) Sconti speciali sui spettacoli, dischi e d.v.d.
- 3) Partecipazione alle votazioni per le elezioni dei membri dell' Organizzazione.
- 4) Aggiornamenti sulle novità in corso

Prezzo annuale: **50 Euro** (Estero), 100 Shekel (Israele).

Si accettano pagamenti con carta di credito.

Per informazioni: **972-3-5336268** www.livluf.org

לחברים בארגון העולמי

1. הזכות לבחור ולהיבחר בבחירות לארגון
2. זכות לכתב העת "לבלוב"
3. הנחות לספרים ולתקליטורים
4. עדכונים על פעילויות שוטפות ואירועים

דמי חבר **100** ש"ח לשנה
ניתן לשלם בכל אמצעי תשלום

להצטרפות:

03-5336268

מייסד ועורך ראשון
נחצ'ה-נחום גלבוע

עורכת ראשית
מתי גילעד

עורך משנה באיטלקית
דניאל מימון

עריכה לשונית
ד"ר רחל ברוך

מנהל
צורי דורון-דדוש

עיצוב והפקה

gstudio88

דפוס

"המרכז" האחים תשובה נתניה

צילום

יוסי ימזון לטובה, מאיר כחלון,
דינה דנון דאבוש, משה (זיגי) זיגדון,
אילנית חכמון, שמעון דורון

כותבים

דוד ארביב קושאנה, צבי גבאי,
מתי גילעד, דוד ג'אן ויוסף בן דוד ג'אן,
בנימין דורון דדוש, דינה דנון דאבוש,
משה (זיגי) זיגדון, טליה (נעמן) פאר
ויטוריו פלח,
Daniel Mimun, Franco Cohen,
Ruben (Bino) Addadi,
Meir El-Saiegh, Ariel Arbib

Redattore sezione italiana
Daniel Mimun

הפצה

הארגון העולמי ליהודים יוצאי לוב

חברי המערכת

מאיר אלסייג, בנימין דורון-דדוש,
צורי דורון דדוש, משה (זיגי) זיגדון,
תקוה יולזרי-נעמן, דניאל מימון

כל הזכויות שמורות
לארגון העולמי ליהודים יוצאי לוב
משה הדדי 4, אור יהודה
luv@bezeqint.net
www.livluf.org.il
03-5336268/72

מוזיאון יהדות לוב

פתוח בימים א'-ה'
בחול המועד ואיסרו חג
בין השעות 09:30-17:00
סיור מודרך לקבוצות
בתיאום מראש

מורשת יהדות לוב

פרשיה נעלמת של אחוות אחים בבנגאזי לוב 1940

בנימין דורון

קבוצה של כ-300 פליטים יהודים שברחו מפולין בשנת 1940 הגיעה לבנגאזי לאחר כיבוש פולין על ידי הגרמנים במלחמת העולם השנייה.

בשורה משמחת ומרגשת יותר מזו לא יכולה להיות ליהודי בנגאזי וכך נסגר מעגל לפרשייה של אחוות אחים יהודית בעת מצוקה שהייתה לעמנו במלחמת העולם השנייה.

הפתרון לפרשייה זו התגלה רק לאחרונה כאמור, ממכתבה של גב' חנה אורן בו היא מספרת שהאיטלקים העבירו את הקבוצה מבנגאזי לאיטליה לבית סוהר בנאפולי ומשם למחנה ריכוז בפרמונטי בדרום איטליה והם ניצלו מהשמדה.

שעת הגאולה לפליטים הגיעה בשנת 1944 כשכל הקבוצה השתחררה ולאחר טלטולים רבים הגיעה בשלום לארץ ישראל.

בשורה משמחת ומרגשת יותר מזו לא יכולה להיות ליהודי בנגאזי וכך נסגר מעגל לפרשייה של אחוות אחים יהודית בעת מצוקה שהייתה לעמנו במלחמת העולם השנייה.

הגב' חנה אורן התעניינה מה קרה ליהודי בנגאזי במלחמה לאחר עזיבתם והצטערה מאוד לשמוע את הטרדיה שפקדה את הקהילה; כיבוש בנגאזי חמש פעמים לסירוגין על ידי הצבא האנגלי והגרמני, על גירוש משפחות שלמות למחנה ברגן בלזן באירופה ולטוניס. על הגליית מרבית בני הקהילה למחנה ריכוז ג'אדו בעומק המדבר הלווי שבו נספו כ-520 נפשות מבני הקהילה. הגב' אורן הגיבה על כך: "הם הגיעו גם אליכם ימח שמם!"

ברכות לאריכות ימים לגב' חנה אורן ותודה למר בנעטיה פדהצור יו"ר עמותת אור שלום ועורך עיתון עאדא על שהעמיד לרשותי את המכתב של הגב' חנה אורן.

הגב' אורן במכתבה למערכת עיתון עאדא מחודש מרץ 2014 הפליאה בתיאורה את סיפור קבוצת היהודים מפולין שהגיעו לבנגאזי בהדגשה את החום והאהבה שבני הקהילה הרעיפו על אחיהם למרות הקשיים בתקשורת.

בתחקיר קצר ומהיר אצל בני קהיליית בנגאזי בארץ הוברר כי:

משפחת יוסף תמם
אירחה זוג בבתם.

משפחת מריו ארביב
אירחה זוג עם ילדה.

משפחת הרב הראשי יוסף ג'יעאן
אירחו שלושה זוגות.

משפחת יוסף סרוסי
אירחה זוג מבוגרים ואשה צעירה.

משפחת אורן חנה
שוכנה באורחן קטן בעיר.

וכך משפחות רבות אירחו את הפליטים בביתם ואלה שנשארו במחנה הצבאי אומצו על ידי משפחות אחרות שדאגו להם למזון בעיקר ליום השבת.

קשה היה להשיג תיעוד מדויק כמה זמן שהו הפליטים בבנגאזי, לדעת הגב' אורן בערך כחודשיים, אולם ראשי הקהילה ידעו שבאופן מפתיע הצבא האיטלקי אסף את כל הקבוצה בנמל, והעלו אותם על אנייה, ואיש לא ידע את יעדה.

שעת הגאולה לפליטים הגיעה בשנת 1944 כשכל הקבוצה השתחררה ולאחר טלטולים רבים הגיעה בשלום לארץ ישראל.

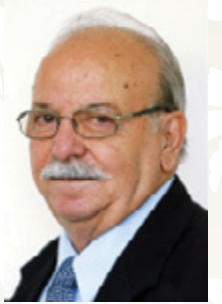
לאחר המלחמה כשנודעו הזוועות שהנאצים עשו ביהודי אירופה היה ניתן להניח למרבה הצער שהזוועות לא פסחו גם על קבוצה זו.

בחודש מאי 1940 הגיעה לבנגאזי קבוצה של כ-300 פליטים יהודים שברחו מציפורני הנאצים בפולין לאחר כיבושה והיו בדרכם לארץ ישראל, אולם השלטונות האיטלקים מנעו מהם זאת. בראש קבוצת הפליטים שכללה נשים, גברים וטף עמדו ישראל מרקוס וארנסטו גולדשטיין. הקבוצה רוכזה בתחילה במחנה צבאי פתוח בעיר וראשיה יצרו קשר עם ראשי הקהילה היהודית בעיר.

קשה היה להשיג תיעוד מדויק כמה זמן שהו הפליטים בבנגאזי, לדעת הגב' אורן כחודשיים, אולם ראשי הקהילה ידעו שבאופן מפתיע הצבא האיטלקי אסף את כל הקבוצה בנמל, והעלו אותם על אנייה, ואיש לא ידע את יעדה.

נשיא הקהילה מה רנטו תשובה ז"ל והרב הראשי רבי יוסף ג'יעאן זצ"ל כינסו את בני הקהילה בבית הכנסת "לבראמלי" וקבעו כי מצווה גדולה היא לסייע לאחים בעת מצוקה ולכן כל משפחה שיש לה אפשרות לכך עליה לשכן בביתם משפחה מהפליטים היהודיים שהגיעו לעיר מאירופה. יש לזכור שבאותם הימים המלחמה באירופה הייתה בעיצומה ורוחות מלחמה נשבו גם בלוב שהפכה לארץ חסות גרמנית כשאיטליה הצטרפה לגרמנים במלחמת העולם השנייה.

הגברת חנה אורן מחיפה שמשפחתה התגוררה בעיירה קְשֶׁנוֹב על יד העיר קרקוב הייתה עם הוריה ואחותה בקבוצת הפליטים בהגיעה לבנגאזי הייתה בת 14 וזכרה היטב את קורות שהייתה בעיר.

דבר היו"ר

קוראים יקרים,

הנהלת הארגון הנוכחית השלימה ארבע שנים של פעילות פורייה למען קהיליית יוצאי לוב, ובקרוב תתקיים הצבעה לבחירת הנהלה חדשה.

במהלך ארבע השנים האחרונות עברנו שינויים במבנה הארגוני, קיימנו ערכי תרבות ומפגשי משפחות, וכן ערכי שורשים שקיימנו תוך שיתוף פעולה עם המשפחות בבית המורשת. הורחבה הפעילות עם ילדי הגן ועם בתי-הספר ביקוריהם בבית המורשת ובמוזיאון היו עוד צעד בהעברת סיפור מורשת יהודי לוב לדורות הצעירים. חשוב להמשיך בהרחבה בעשייה ובפעילות למען הקהילה גם בשנים הבאות.

מאז שנת 2013 אושר בהנהלה ובאספה הכללית והוגש למוסדות. כמו כן, הוגשו המסמכים הדרושים לרשם העמותות לקבלת אישור ניהול תקין לשנת 2015. אנו פועלים בהתאם לדרישות ולקריטריונים שנקבעו במשרדי הממשלה על מנת לקבל את ההקצבות לפעילויות. דוגמאות: משרד התרבות והספורט - מנהל תרבות, המשרד לאזרחים ותיקים והרשות לזכויות ניצולי שואה בנושא הנצחה וזיכרון וטיפול בניצולי שואה.

אני שמח לבשר על ההחלטה החשובה של שר האוצר והכנסת בנוגע לשינוי בקריטריונים והעלאת גובה הרנטה. אין ספק, שסכומים אלה יתרמו להקלה ולהמשך קיומם של ניצולי השואה.

אני רוצה לציין במיוחד את העזרה המיוחדת של החברה להשבת נכסי השואה על תרומתה ותמיכתה לנזקקים באמצעות תקציבים לטיפול פרטני. סיוע זה אפשר לנו להגיע לכל הניצולים הזקוקים לכך בכל חלקי הארץ. תודתי למחלקות הרווחה בערים ובמועצות על שיתוף הפעולה ועל הצבת עובדים כאנשי קשר בינינו לבין הניצולים, בנוסף על

הברכת ליל טוברה ומבורכת

"צקבאל דיארי דיארי ציידין וואס נקסין".

מאיר כחלון, יו"ר

הזמיר מלוב

מאת: משה (זיגי) זיגדון

אזיה צירוף מקרים מעניין. כלימו יושב בכורה לאחר שעבר ניתוח קשה, וכהרגלו תמיד, הוא מחייך, והשמחה

דרכו המוזיקלית החלה כשהשתתף במקהלת הילדים ששרה שירי קודש. במהירות רבה מאוד התבלט מבין כל הנערים בקולו הערב והמיוחד.

ניכרת בפניו. עיניו אורו, והוא בירך אותי על בואי בחום רב. כזה הוא האיש - חם ואוהב את כל הסובבים אותו.

לאחר שאמו ילדה ארבע בנות, הגיח בן זכר לעולם, והשמחה בבית ההורים הרקיעה שחקים, על ליל הזוהר שערכו לרך הנולד סיפרו רבות בסמטאות השוק ובחצרות הבתים בטריפולי. כאמור, הייתה

חגיגה גדולה, והגיע הזמן להעניק שם לרך הנולד.

שאלתי איך נבחר השם כלימו. קיבלתי הסברים על הדימויים המשפחתיים, על האב שרצה לכבד את האם, ועל האם שגמלה לבעלה וקראה לילד על שם חמה, אבי בעלה, ועל הגלגולים השונים עד שנקבע לבסוף השם. כלימו הוא בהחלט שם בימתי, יפה ומסקרן, ובהמשך נראה שהבמה הולמת אותו. מקומו הטבעי הוא בין האומנים. עיקר עיסוקו הוא במוזיקה בתחום הפיוטים והחזנות, והשירה הערבית הנפלאה בוקעת מגרונו.

כלימו נולד בטריפולי ועלה ארצה עם הוריו כאשר היה בן חמש שנים. בני המשפחה הגיעו לחיפה ולאחר מכן התיישבו בנתניה. כלימו למד בבית-הספר העממי בפרדסיה. דרכו המוזיקלית החלה כשהשתתף במקהלת הילדים ששרה שירי קודש. במהירות רבה מאוד התבלט מבין כל הנערים בקולו הערב והמיוחד.

באותה עת היה במקום רבי עזרא המפורסם, שהקים, הנהיג וניהל את המקהלה. הוא זיהה את יכולותיו של הילד כלימו, הבחין בכישוריו וטיפח אותם ופרש עליו את חסותו. כאשר המקהלה הייתה יוצאת להופעות, כמתבקש, היה כלימו הכוכב. הרב עזרא ידע להעריך את תרומתו של כלימו למקהלה והודה לו באמצעות תשלום עבור ההופעות.

מספרים שבאחד המקרים כלימו חלה ולא יכול להופיע. הרב בחר ילד אחר מהמקהלה שימלא את מקומו של כלימו. בסיום ההופעה העניק הרב לילד תשלום כלשהו. הילד שנהנה מהמתת הביע משאלה שתמיד כלימו לא יוכל להגיע להופעות, וכך הוא יזכה באותו מענק מידי הרב עזרא.

כלימו הנער היה נערץ על חבריו לשכונה, היה לו כילד כסף בכיס יותר מכולם. כבר אז היה אפשר להבחין ברוחב לבו, והוא תמיד נהג להזמין את חבריו לכיבוד כלשהו בקיוסק השכונתי.

כלימו הנער הלך והתבגר וביקר באופן קבוע בבית הכנסת השכונתי. בהדרגה הבינו המתפללים איזה אוצר "מסתובב" ביניהם. כלימו קיבל את שרביט הפיוטים והתפילות, ובתקופת החגים יצא שמעו למרחוק.

כלימו התגלה כבעל כישרון מוזיקלי, ובמהלך הזמן נהג לשבת ולהאזין לשירה הערבית, ובעיקר לשירתו של הזמר המפורסם והאהוב עליו עבדול ווהב. בעקבות ההאזנה הוא למד כמעט את כל שיריו בעל פה. כך נפתח עוד מסלול, וכלימו התחיל להופיע במחרוזות שירים בשפה הערבית לצד הפיוטים והתפילות מן המקורות שלנו. הוא נעשה לאומן מבוקש במסיבות של בני העדה, הזמן לאירועים, הופיע ועיג את הנוכחים בקולו המיוחד. כלימו נענה לכל בקשה כמובן,

את צרותי בנושא הפטייה, והוא שאל: "ואלי לא ידעת להגיע?" ואכן, הגעתי אליו בערב החג, מצאתי אותו מעל הפורון, מכניס עצים, "משחק" באש ומחכה לגחלים, וכל אותה העת נמזג הערק לכוסות, המתאבנים היו על השולחן, נשמעו קולות צחוק ובדיחות, וכמעט שכחתי לחזור הביתה עם הפטייה. כך זה כשאתה מגיע לכלימו "לרגע". איך יכול לצאת משם בלי לשבת, לצחוק, לשחות ולאכול. כזה הוא כלימו. מאז אנו יושבים כל שנה לסדר, והפטייה של כלימו בקצרת הסדר - הסאבאת.

בעודי יושב ומנסח את סיום הכתבה, קיבלתי הזמנה למסיבת יום ההולדת של כלימו שמשפחתו עורכת לו. על הזמנות כזאת אינני מוותר. בדרכנו מהחניה למקום האירוע, מוזיקה רמה נשמעת למרחוק, וזהו סימן שאנו נמצאים במקום הנכון.

האולם מואר היטב ומסודר, והכול בוהק, שולחנות עם מפות לבנות ופרחים לבנים ערוכים בטוב טעם, קהל רב נוכח במקום, והוא כולל בני משפחה, ילדים, נכדים, חברים שליוו את כלימו במסלול חיים, אנשי ציבור ואמנים מהברנד, אך כלימו אינו נראה באולם. המוזיקה ממשיכה להתנגן. בני המשפחה מקבלים

כאשר לא הייתה לו מגבלה של זמן. בהיותו אדם צנוע ועניו מעולם לא ביקש מהסובבים אותו תמורה בעבור הופעותיו, אולם ברוב המקרים היה מקבל פיצוי כספי עבורן.

שמעו יצא למרחוק, רשתות הרדיו בארץ הכירו בכישרונו, והוא הוזמן להתארח בתכניות רדיו מספר פעמים. באחד הביקורים שלו במצרים הוזמן כלימו לשיר משיריהם של עבדול ווהב ופריד אל אטרש. הקהל במקום השתולל משמחה, הריע לו ולא נתן לו לרדת מהבמה. קולו של כלימו הזכיר להם את השירים במקור של שני הזמרים המוערצים במזר הערבי.

שמעו יצא למרחוק, רשתות הרדיו בארץ הכירו בכישרונו, והוא הוזמן להתארח בתכניות רדיו מספר פעמים.

כן, יש לו קול שעושה חגיגה בנשמה, כאשר הוא משמיע פיוטים ותפילות. להבדיל אלף אלפי הבדלות, קולו העשיר עושה נפלאות גם בשירה הערבית.

מי שלא הזדמן לו לשמוע את פיוטיו וזמרתו של כלימו, מוזמן להגיע למוזיאון באור-יהודה, שם אפשר לשמוע את קולו, כאשר הוא מברך או מפיט בתחנות השונות ליד המוצגים השונים במוזיאון במקום,

עיסוק נוסף שאינו בתחום המוזיקה, אולם בעל משמעות מרובה עבור בני הקהילה, היה הכנת פטייר לפסח. בעבר היה אפשר למצוא בריכוזי מגורים של בני העדה, רבים שעסקו בהכנת הפטייר בערב של חג הפסח. משנה לשנה פחתו המקומות שבהם היה אפשר למצוא פטייה במצוות אבי ז"ל הייתי מתרוצץ ממקום למקום כדי להשיג את שלוש המצות שהיו כה חשובות לקצרת הסדר, למרות שהיו תחליפים כשרים, אולם לא על פי המסורת הלובית.

באחד המפגשים עם כלימו, תינית בפניו

את אחרוני האורחים, והמנחה מודיע: "כלימו מגיע!" הוא נכנס אט אט, בהוד ובהדה, מלווה במקורבים לו, וכולם עטים עליו לברכו, לחבקו ולהיות בקרבתו. פניו של כלימו זורחות. הוא מזיע, אולי בשל החליפה שלבש או בשל אורות הזרקורים והפלאשים של הצלמים. קבלת הפנים הייתה חמה ואוהבת.

את הערב הנחה הפייטן יצחק חיון, שהזמין בפתיחת הערב את הזמר קובי ראובן. הזמר חיבר שיר ושר לכבודו של כלימו. בעקבות השירה הזיל כלימו דמעה מעינו וריגש את כל הנוכחים. לא מעט מהאורחים נטלו את המיקרופון כדי לומר מילים בשבחו ולברך אותו.

את האירוע כיבדה בנוכחותה הגב' מרים

כן, יש לו קול שעושה חגיגה בנשמה, כאשר הוא משמיע פיוטים ותפילות. להבדיל אלף אלפי הבדלות, קולו העשיר עושה נפלאות גם בשירה הערבית.

פייברג ראש עיריית נתניה, שבירכה את כלימו במילים חמות על פועלו במסגרת עבודתו בעירייה, על נאמנותו ומסירותו לעבודה. היא לא חסכה במילים כדי להודות לו ולמשפחתו, ונראה לי שדבריה גרמו לו להנאה.

גולת הכותרת בערב זה הייתה הענקת תעודה של יקיר העדה מטעם מרכז המורשת באור-יהודה. מר יעקב חגלי לילוף קרא בפני הנוכחים את הסיבות להחלטה.

לאחר התאוששותו מההתרגשות שאחזה בו במהלך הערב, נתבקש כלימו לשיר משיריו ומפיוטיו. בהדרגה גבר קולו, והוא הראה לנוכחים את יכולותיו.

אנו מאחלים לכלימו בריאות טובה ואריכות ימים, ושלא יחדל מלהנעים לנו בקולו המיוחד.

דוד ג'אן הי"ו   יוסף בן דוד ג'אן הי"ו

המסע הארוך והמתיש החל, כאשר משה, הנין של ר' פנחס נחום זצ"ל פנה אלי בתחנונים: "אנא ספר לי על סבא רבא שלי. איני יודע עליו מאומה. ניסיתי לחפש אצל בני המשפחה האחרים ולא הצלחתי". חיפושים קדחתניים העלו, כי המידע הכתוב על ר' פנחס זצ"ל הסתכם בשורה אחת בלבד.

החיפושים עולים מדרגה ונעשים אובססיביים. עשרות ספרים ומאות מאמרים ומסמכים נקראים ונבדקים ידנית, מופעלות תוכנות חיפוש בעשרות אלפי ספרים, אולם התוצאות שואפות לאפס מוחלט, והייאוש מבצבץ. ואז, בחסדי שמים, וכדברי המשורר "עוד לא אבדה תקוותנו", פיסות מידע מתחילות לצוץ סוף סוף, וחלקי הפאזל נופלים אט אט למקומם. משה מצליח להעביר לי העתק מתמונת ר' פנחס נחום זצ"ל. חיפוש מייגע בכתבי יד מצליח לדלות מידע מזהים על מהלך בית-הדין הרבני בבנגאזי בהשתתפות הדיין ר' פנחס זצ"ל.

לפני כשנתיים הצלחנו להשיג מסמכים מהגנזך ברומא מימי השלטון האיטלקי בלוב, ומתגלה אחד מהמסמכים המדהימים שלא נודע כלל על קיומו ועל תוכנו. זוהי הצעתו של מושל קירינאיקה להפעלת שני בתי-דין רבניים בקירינאיקה. האחד הקיים בבנגאזי בהשתתפות ר' פנחס נחום זצ"ל ובראשותו של הרב הראשי ר' כמוס פלאח זצ"ל, והשני שיוקם בדרנה. ולבסוף, גולת הכותרת של הצלחת החיפושים: באחת השבתות, עת מתארח אנוכי בבית הור', דוד ועדנה הי"ו, נובר אנוכי במחקריו של אבא, ולא חסר הרבה שאצנח מהכיסא לרצפה. שאגת שמחה פורצת מפי, וכל בני הבית רצים מבוהלים לראות מה קרה "לילד". המסמך שהני אווז בידי מדהים. לפני 16 שנה יצר קשר עם אבא בן משפחת הרב בשם חיים, וביחד הצליחו לשרטט ולהעלות על הכתב קווים לדמותו של ר' נחום זצ"ל, בתוספת מידע רב על פועלו ועל בני משפחתו.

במאמר זה שילבנו את כל פיסות המידע שליטנו על ר' פנחס נחום זצ"ל, מפאת דלות המידע הכתובה על ר' נחום זצ"ל לא חסכנו כאן בפרטים. הוספנו חומר רקע על חיי הרוח והדת בעיר בנגאזי באותה תקופה, הכולל גם מהלכים מאחורי הקלעים.

יחודו של מאמר זה הוא המידע הרב והמסמכים המתפרסמים כאן לראשונה.

ר' פנחס נחום זצ"ל

איש המסתורין שנעלם מדפי ההיסטוריה הכתובה ואף אינו מופיע ברשימת אזכרת נשמות הרבנים ביום כיפור כמו רבים אחרים

בתי הכנסת בבנגאזי:

בית-הכנסת העתיק ביותר בבנגאזי הוקם בכיכר השוק בשנת התרכ"ב-1862 ונקרא "אצלה לכבירא" (בית-הכנסת הגדול). בשנת התר"ל - 1870 הרסה הקהילה את המבנה הישן והניחה במקומו יסודות לבניין חדש. כמה שנים מאוחר יותר רכשה הקהילה את הקרקע מסביב לבית-הכנסת. בקומה העליונה של בית-הכנסת נמצא חדר מיוחד ללימוד ספר הזוהר באשמורת הבוקר.

בזמן זה חלק מהתושבים היהודיים שהיו בבנגאזי ובסביבתה נסעו למלטה עד יעבור זעם. בין אלה היה גם ר' כמוס פלאח זצ"ל, שבאותה תקופה היה מלמד בתלמוד תורה ושימש גם כסגן המנהל לפני היותו רב ראשי ואב בית-דין לאיזור קירינאיקה. מספר התושבים היהודים בעיר היה כ-1200 נפש לפני הנהירה הגדולה מטריפולי.

ר' פנחס זצ"ל התערה עד מהרה בקהילה המקומית ועשה חיל, וידיו היו מלאות עבודה ומצוות.

לבוש בהידור הסתובב ר' פנחס נחום ברחובות העיר, עם גלימה כהה רחבת שוליים ומצנפת כהה לראשו, כמיטב מסורת הלבוש הרבני בממלכה העותמאנית.

בית הדין הרבני בבנגאזי:

בבנגאזי פעל בית-דין רבני של שלושה שטיפל בכל ענייני האישות, הכשרות ושאלות הדת מחוץ לכתיבת גטין (וזאת בשל הספק בכתיבת שם העיר: בנגאזי או בן-גאזי). יש לדעת כי הטעות הקטנה ביותר אפילו כקצו של יו"ד הייתה עלולה לפסול את הגט. על כן, בשל הבעיה ההלכתית כיצד רושמים נכון את שם העיר שיופיע בגט, אזי אי אפשר לרשום גט באותה העיר, ואנשי בנגאזי וקירינאיקה הזקוקים לכתיבת גט, חייבים היו להגיע עד לבית-הדין המצוי בטריפולי הרחוקה 1000 ק"מ מבנגאזי.

בגודל חריפותו וידענותו המפליגה מצליח ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל, עם הגעתו לבנגאזי בשנת התר"ץ-1930, לפתור את בעיית רישום השם בבנגאזי בגט, ומאותה תקופה רשאי גם בית-דין זה לדון בנושא גטין.

וגם קראו תהלים ומזמורים. בבניין בית-הכנסת לבראמלי היה מקום מיוחד לאספות ועד הקהילה ומקום מיוחד להתכנסות בית-הדין הרבני של הקהילה.

בית-הכנסת השלישי של בנגאזי נחנך בשנת 1906, ובמהרה נקרא "בית-כנסת תלמוד תורה", בשל תלמוד התורה החדש שהוקם בו. חנוכת הבניין הייתה מלווה בהתרגשות, כי לפני שהושלמה הבנייה, פרצה שרפה במחסנים אחרים של כיכר השוק. רוב המחסנים שנשרפו השתייכו לסוחרים יהודים עשירים, שהתרוששו מן השרפה, ומה שניצל מן השרפה שדדו לפיכך נאלצו היהודים לדחות את השלמת בניין בית-הכנסת למספר שנים. ואולם תלמוד התורה שהוקם באותו חלק שנחנך היה חדש ומודרני, ובו החלה רפורמה בחינוך העברי בבנגאזי. אחד מסממני הקדמה בא לידי ביטוי בישיבה על ספסלים ולא על מחצלות, כנהוג עד אז.

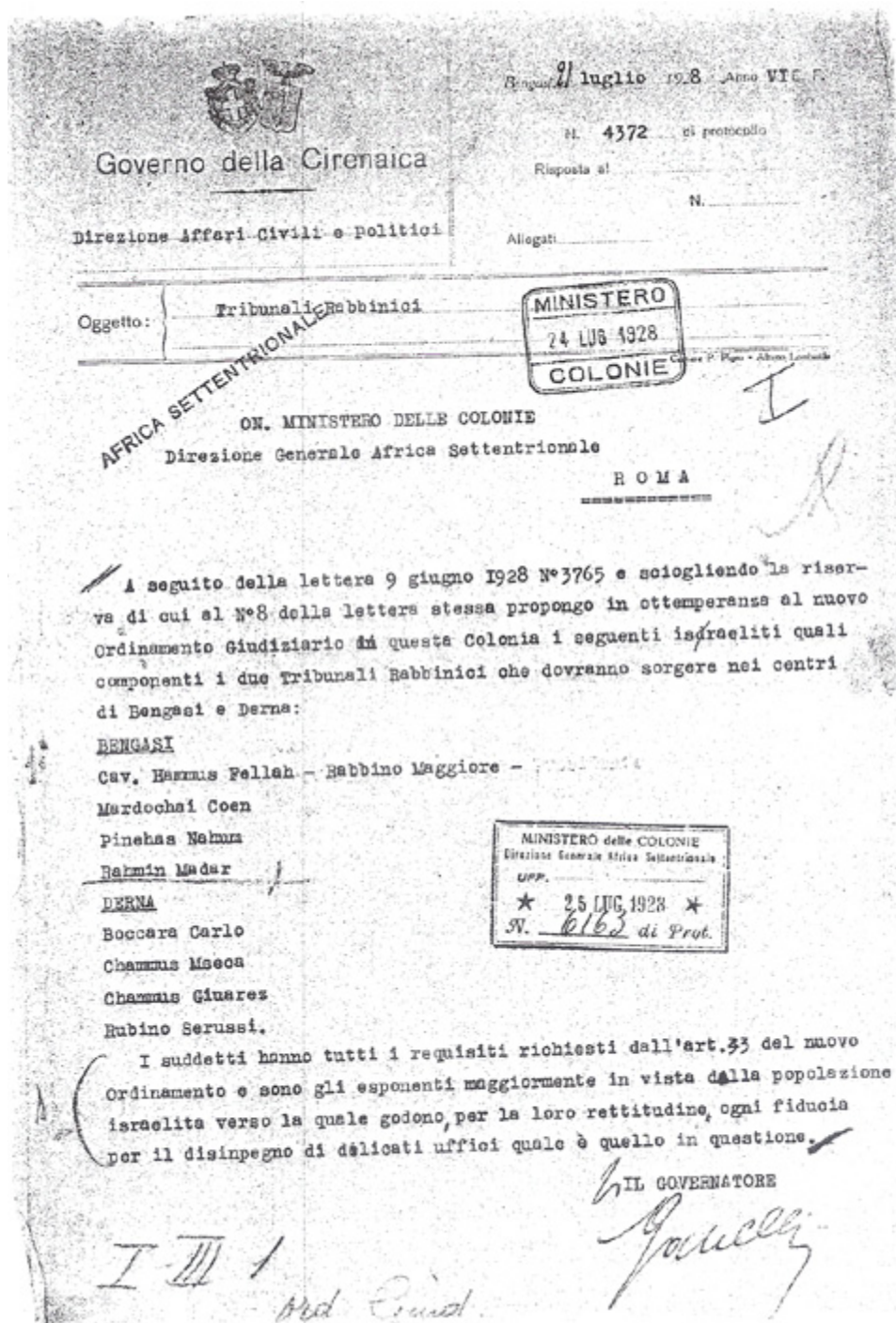
פרוטוקול מבית הדין הרבני

בקטע נדיר משיבת בית-הדין בבנגאזי מחודש נובמבר 1921, אב בית-הדין ר' כמוס פלאח זצ"ל, הדיין השני ר' שלום סעדון זצ"ל, והדיין השלישי ר' פנחס נחום זצ"ל, דנים בדיני ממונות של גב' מרים תיתו. ר' מרדכי הכהן זצ"ל, ששימש כטוען רבני בדין זה, לא היה שבע רצון מפסק הדין ושלח את פסק הדין כולל העתקת העדויות וטענות הצדדים לבית-הדין בטריפולי בטענה חריפה ומקוממת, כי "בהיות בנגאזי לא נמצאו שלושה כולם בקיאים בנושא זה". (יש להדגיש כי בתקופה זאת, הצליח ר' מרדכי הכהן להסתכסך עם מספר רבנים ראשיים ודיינים הן בטריפולי והן בבנגאזי. ופעולותיו החריפות, בלשון המעטה, לא תאמו את הלך הדין התקין והמקובל. ספרו "הגיד מרדכי" "זרוע" בהתנגשויות הלכתיות עם רבים מהרבנים והדיינים). יש להדגיש כי לא היה מקובל להעביר פסקי-דין בין שני בתי-הדין הרבניים, וכל אחד מהם פעל באופן עצמאי. מעניין ומדהים, שאף על פי שמקרה זה היה חריג בנוף המשפט הרבני בלוב, בכל זאת חורג בית-הדין בטריפולי ממנהגו, וראש אב בית-הדין ר' אברהם חביב זצ"ל, הדיין ר' יוסף ג'יעאן זצ"ל, והדיין ר' רפאל דאבוש זצ"ל דנים בסוגיה.

בית הדין הרבני בצל צווי השלטון האיטלקי

ב 26 ביוני 1927 יצא צו מלכותי שהסיר מבתי-הדין הרבניים, אך לא מבתי-דין המוסלמים, את הסמכות בענייני ירושה, והעביר אותה לבתי הדין האיטלקיים. החוק עורר התנגדות חריפה בקרב יהודי טריפוליטניה וקירינאיקה, ובעיקר בקרב יהודי בנגאזי. סגן יו"ר הקהילה אליהו ג'וילי כתב על הגזירה ליושב ראש איגוד הקהילות היהודיות באיטליה והביא נימוקים מעשיים אחדים המסבירים מדוע חוקי הירושה האיטלקיים פוגעים במבנה המשפחה היהודית. בין היתר, כתב ג'וילי, שהחוק האיטלקי מתעלם מזכויותיו בירושה של יתום קטין, ומן העובדה שאין

ר' פנחס נחום זצ"ל נפטר בבנגאזי בחודש אב התרצ"ז - יולי 1937 בגיל 72 שנה. וכל יהודי העיר התאבלו על האבדה מאחר והיה אהוב על כולם.

חלק מבניו וכן כל נכדיו זכו לעלות לישראל עם הקמת המדינה והשתרשו בה. וכל אחד הקים בית לתפארת להם לבניהם ולנכדיהם. וכל זאת בזכותו של הצדיק ר' פנחס זצ"ל שהקרין מתכונותיו הנשגבות על כל משפחתו וסביבתו. תהיה נשמתו צרורה בצרור החיים בגן עדן. אמן.

1943, עמוס נפטר בישראל במאי 1967. חוואתו - ויקטור, נולד בשנת התרס"ד - 1912, ונישא למיסה בת שמעון ורחל רובין בשנת 1942, ילדם הראשון פנחס נולד בשנת 1943. ביום שני כ"ו באייר תשכ"ז, (05.06.1967), היום הראשון למלחמת ששת הימים, הפציצו מטוסים ירדנים ועירקים בשעות לפני הצהריים את אזור התעשייה של כפר סבא ופגעו בבית החרושת "אלבר". ארבעה עובדים, ביניהם ויקטור, נהרגו ו- 15 נפצעו.

שיהווה סמכות דתית ומוסרית עליונה, אך יהיה גם בעל תודעה מערבית מודרנית. ואולם מצד שני, הנטייה לשמור על עצמאותה של בנגאזי מטריפולי דרבנה את ראשי הקהילה לחפש רב איטלקי נפרד לבנגאזי ולקירינאיקה, שלא יהיה כפוף לרב האיטלקי בטריפוליטניה.

בספטמבר 1919 הגיע לבנגאזי מאיטליה הרב פרופסור גוסטאבו קאלו ממנטובה כדי לשמש רבה הראשי. בנוסף על השכלתו הרבנית היה קאלו גם בעל ידע משפטי וקשרי אנוש טובים. אולם המשכורת הלא גדולה כמו גם היחסים הבעייתיים עם הערבים הניעו את הרב קאלו לשוב לאיטליה בתום שנה לשהותו במקום.

מעמדו המבוסס של ר' כמוס פלאח זצ"ל, הרב הראשי של בנגאזי וקירינאיקה ויו"ר בית-הדין הרבני ששירת בתפקידו מסוף המאה ה-19, שמו קץ למאמצים להפריד בין תפקיד הרב הראשי לתפקיד יו"ר בית הדין הרבני.

משפחת ר' פנחס נחום

שלום, נולד בשנת התרנ"א - 1891, ונישא למנטניה בת יצחק ועזיה גרבי בשנת 1916, ילדם הראשון ראובן נולד בשנת 1917, שלום נפטר בשנת 1936.

פרג'י, נולד בשנת התרנ"ג - 1893, ונישא לרחבינה בת חיים ואסתר מסיקה בשנת 1924, ילדתם הראשונה רינה נולדה בשנת 1925, פרג'י נפטר בחודש אפריל 1941.

שלמה, נולד בשנת התרנ"ו - 1896, ונישא למנטניה בת דוד ושרה ברדע בשנת 1933, שלמה נפטר ביום ט' טבת תשכ"א- 28.12.1960.

רות, נולדה בשנת התרנ"ט - 1899 ונישאה לציון בן אליהו ומנטה גאטה בשנת 1926, ילדתם הראשונה טינה נולדה בשנת 1927, רות נפטרה בשנת 1940.

עמוס, נולד בשנת התרס"ב - 1902, ונישא לסוסנה בת אהרון ומיסה כהן בשנת 1942, ילדם הראשון פנחס נולד בשנת

ר' כמוס פלאח, הרב הראשי של בנגאזי וקירינאיקה. לידו מונו עוד שלשה דיינים: ר' מרדכי הכהן, ר' פנחס נחום ור' רחמים מהדאר. ב- 22 באוגוסט 1929 נפטר הרב מרדכי הכהן, והממשל המקומי הורה לבחור בדיין שלישי אחר במקומו. הרב שנבחר היה ר' יוסף ג'יעאן, שכיהן קודם כדיין בבית-הדין הרבני של טריפולי ונתמנה לממלא מקום של הרב כמוס פלאח כיו"ר בית-הדין הרבני, ולאחר מותו של ר' כמוס פלאח הוא שימש כרבה הראשי של קירינאיקה ויו"ר בית-הדין הרבני בבנגאזי.

הרב הראשי לבנגאזי:

אחת הבעיות שהטרידה את קהילות טריפולי ובנגאזי הייתה מינוי רב ראשי איטלקי ליהדות לוב. ואולם לקהילת בנגאזי הייתה דילמה כפולה. מצד אחד, בנגאזי - בדומה לטריפולי - התלבטה בעצם הצורך ברב איטלקי לא מקומי

בדבר פתיחת שני בתי-דין רבניים. האחד המצוי כבר בבנגאזי בראשות ר' כמוס פלאח אב בית-הדין, ר' מרדכי הכהן דיין שני, ר' פנחס נחום דיין שלישי ור' רחמים מהדאר דיין רביעי; והשני שיוקם בדרנה, ושישרתו בו בוקארע קארלו, כמוס מסיקה, כמוס זוארץ ור' ראובן סרוסי ששימש כרב דרנה. נשאלת השאלה מדוע דווקא בדרנה, והתשובה היא כי בשל המרד הערבי שפרץ בקירינאיקה בשנת 1915 ועד 1931, נשארה רצועת חוף צרה בידי האיטלקים ובתוכה בנגאזי, ודרנה, שהייתה מעוז צבאי איטלקי, שאלה נוספת ללא מענה היא, מדוע בקירינאיקה, שבה האוכלוסייה היהודית קטנה בהרבה מאשר בטריפוליטניה. בסופו של דבר הצעה זאת לפתיחת בית-דין רבני בדרנה לא יושמה.

ב-9 באוגוסט 1929 החל בית-הדין הרבני בבנגאזי להתנהל על פי צו מלכותי מס' 1660 ולפי הכללים שנקבעו ב-1927. בית-הדין הרבני מומן בידי הממשלה האיטלקית. ליו"ר בית-הדין הרבני נתמנה

זה צודק שהאישה תירש את אביה גם אחרי נישואיה, שכן כבר קיבלה נדוניה מאביה. החוק האיטלקי התעלם גם מנושא הכתובה בירושה. ואולם מאמצי השכנוע לא הועילו, ואפלייתם לרעה של בתי-הדין הרבניים לעומת בתי-הדין השרעיים המוסלמים - נשארה בעינה.

חשיפה ראשונה: הצעה לבית דין רבני שני בקירינאיקה

לאחר מאמצים כבירים הצלחנו להגיע לגנרל ברומא ולמצוא את המסמך הנדיר המוצג פה לראשונה, ובו מידע נוסף על ר' פנחס זצ"ל. במסגרת התערבות השלטונות האיטלקיים בסדרי בית-הדין הרבני יוצא פרוטוקול ממשלת קירינאיקה מס' 4372 מתאריך 21.7.1928, ובו הצעתו של המושל האיטלקי לקירינאיקה לשלטונות האיטלקיים היושבים ברומא

עמוס חלפון אציל המתכות

מאת: מתי גילעד

בתוך ארון תצוגה גדול באולם הכנסים שבמוזיאון יהדות לוב באור-יהודה, מונחות עשרות עבודות ויצירות אומנות מרהיבים ביופיים - עבודותיו של עמוס חלפון, אומן יהודי לובי שכל ימיו עסק ביצירה ובאומנות.

בבואי ללמוד על עמוס חלפון, נשלחתי לפגוש את ניקה בתו ואת אֶלִי' - שמעון חלפון, שאותו כבר הכרתי קודם כתושב אור-יהודה, העיר שבה נולדתי וגדלתי. אֶלִי', שהיה תלמידו של עמוס חלפון מספר עליו בעיניים בורקות מאהבה ומהערצה אליו, ואולי אף יותר מכך. ניקה בתו שלחה אליי דברים שכתבה על אביה, וגם בנו ויקטור צירף דברים שרצה לומר על אביו. כולם יחד ציירו את תווי אישיותו של אדם מיוחד באופיו ובהליכותיו.

עמוס (שנקרא גם מאמוס כשם חיבה) חלפון נולד בעיר טריפולי, לוב בשנת 1919, בנם השלישי של ויטוריו וליזה חלפון. אביו היה חייט חליפות אומן מפורסם מאוד בטרפולי. הייתה לו מתפרה, הוא העסיק כשישה עובדים והתפרנס בכבוד רב. בגיל צעיר ביותר חלה עמוס, וסימני הטיפול במחלה נשארו על גופו כל חייו. אחת מסממני המחלה הייתה פגיעה משמעותית בשמיעתו, שהלכה והחמירה עם השנים והשפיעה על מהלך חייו.

עמוס (שנקרא גם מאמוס כשם חיבה) חלפון נולד בעיר טריפולי, לוב בשנת 1919, בנם השלישי של ויטוריו וליזה חלפון. אביו היה חייט חליפות אומן מפורסם מאוד בטרפולי. הייתה לו מתפרה, הוא העסיק כשישה עובדים והתפרנס בכבוד רב. בגיל צעיר ביותר חלה עמוס, וסימני הטיפול במחלה נשארו על גופו כל חייו. אחת מסממני המחלה הייתה פגיעה משמעותית בשמיעתו, שהלכה והחמירה עם השנים והשפיעה על מהלך חייו.

עמוס (שנקרא גם מאמוס כשם חיבה) חלפון נולד בעיר טריפולי, לוב בשנת 1919, בנם השלישי של ויטוריו וליזה חלפון. אביו היה חייט חליפות אומן מפורסם מאוד בטרפולי. הייתה לו מתפרה, הוא העסיק כשישה עובדים והתפרנס בכבוד רב. בגיל צעיר ביותר חלה עמוס, וסימני הטיפול במחלה נשארו על גופו כל חייו. אחת מסממני המחלה הייתה פגיעה משמעותית בשמיעתו, שהלכה והחמירה עם השנים והשפיעה על מהלך חייו.

בטרפולי עסק עמוס במקצועו מספר שנים, ואת כלי העבודה שלו - אזמלים שונים, מקבים וכלי ריקוע - ייצר בעצמו מחלקי פלדה שונים של מטוסי הפצצה שנפלו בטרפולי במלחמת העולם השנייה. עמוס היה בעל חוש הומור מיוחד מאוד ובעל ערכים, דעות מוצקות ותפיסת עולם ברורה. הוא היה ישיר מאוד, ואת מחשבותיו הגה בלי "מסננים". דאגה עמוקה הייתה בלבו עקב מצבו הפגיע של עם היהודי בשל מספרו המצומצם. על כן חשב והאמין שהולדת ילדים רבים בכל משפחה חשובה ומשמעותית לחיזוקם של העם והמדינה. עמוס האמין בארץ

בטרפולי עסק עמוס במקצועו מספר שנים, ואת כלי העבודה שלו - אזמלים שונים, מקבים וכלי ריקוע - ייצר בעצמו מחלקי פלדה שונים של מטוסי הפצצה שנפלו בטרפולי במלחמת העולם השנייה. עמוס היה בעל חוש הומור מיוחד מאוד ובעל ערכים, דעות מוצקות ותפיסת עולם ברורה. הוא היה ישיר מאוד, ואת מחשבותיו הגה בלי "מסננים". דאגה עמוקה הייתה בלבו עקב מצבו הפגיע של עם היהודי בשל מספרו המצומצם. על כן חשב והאמין שהולדת ילדים רבים בכל משפחה חשובה ומשמעותית לחיזוקם של העם והמדינה. עמוס האמין בארץ

שלושת אחיו היו מוכשרים מאוד, אך עמוס היה מיוחד ומבריק בכישוריו, לא רק בחוש האומנותי אלא גם בדעותיו בנושאים שונים. כפי שהיה נהוג באותה התקופה, הוא למד מקצוע. בתחילה למד צורפות, אחר כך החל ללמוד את אומנות הריקוע, חריטה וציור אומנותי במתכות אצילות כמו: נחושת, כסף וכדומה. בהמשך התקדם והחל ליצור יצירות אומנות.

את מקצועו לא למד מאביו, כפי שהיה נהוג באותה תקופה. עמוס למד את

המשכן, עיצובו ובנייתו, ובהכנת כליו ובגדי הכהונה. המפעל ייצר יודאיקה ברמה גבוהה, שהתבססה על כישרונו ומיומנותו של עמוס חלפון. התוצרת הופצה בארץ ובחו"ל וזכתה לשבחים רבים. המפעל התקיים עד לשנת 1990 ונסגר בעקבות פטירת שני אחיו.

בתו ניקה מספרת כי כשהיה בסטודיו שלו לא היה מאושר ממנו בתבל. הוא אהב את עבודתו ונהג לשיר תוך כדי עבודה. זכור לה שהיה מנסה כל הזמן לדחות את היציאה הביתה ו"שיגע" את כולם כדי להישאר עוד קצת בעבודתו.

לאחר שנסגר המפעל, יצא עמוס לפנסיה, וגם אז לא הפסיק לצייר ולייצר להנאתו עד לימיו האחרונים. מידי יום היה עמוס מבקר בבית מפעל הפיס באור יהודה, שם עובדת אחייניתו עליזה. היא הייתה דואגת לו לקפה ופינוקים בכל פעם שהיה בא. לדבריה, לא החסיר אף יום והיה מגיע בבוקר ובערב בכל עונות השנה. הוא היה מיוחד עם הילדים שבאו לחוגים, היה מעודד אותם במשחקים ומצייר להם ציורים שהמוטיבים העיקריים שבהם היו סיפורי התנ"ך וארץ ישראל. עד היום יש ילדים שבאים לבקר שם, שואלים עליו ומתגעגעים אליו. על המדף מתנוססת תמונה קטנה של ירושלים שצייר למזכרת. הצער הגדול שלה הוא, שלגודל האדם, אישיותו ואומנותו התוודעו רק בשנים אחרונות ולאחר מותו.

רוזה, אחותו של עמוס, מספרת עליו, שהיה בחור נקי ואנן טעם. עמוס היה חכם מאוד, בחור מופנם שלא ניהל חיי חברה תוססים אך שיתק כדורגל. הוא היה שקוע תמיד בעצמו ובאומנותו, אהב לקרוא ספרים, וידע לדבר עברית צחה, צרפתית, איטלקית וגרמנית.

אֶלִי' היה צמוד אליו בילדותו כל הזמן ולמד ממנו את המקצוע, אך על אף כישרונו, כך הוא מעיד, נבצר ממנו להגיע לרמתו של עמוס. למרות שהוא הישיר היחיד שיכל להמשיך את דרכו של עמוס, בחר אֶלִי' להפנות את כישרונו לענף הרובוטיקה והאוטומציה התעשייתית.

אֶלִי' מספר, שבעת עבודתו היה עמוס שר ומזמזם מנגינות ופיוטים שמקורן במזמורי תפילות העדה הלוברית. האיש הצנוע היה בעל אמונה חזקה מאוד ובעל הומור מיוחד. בבית הכנסת אהבו אותו מאוד, כי

כמו הרבה אומנים בהיסטוריה לא זכה עמוס להכרה כאומן בחייו, והדבר אכזב אותו. כל חייו הוא שמר על צורת חיים מסורתית. החידושים והחיים המודרניים לא היו לרוחו, והוא תפקד בצורה מיטבית בלעדיהם והתמיד ביצירותיו. בנו זוכר במיוחד את היצירה "מעטפת לספר תורה" שייצר בשנות ה-90 לבית הכנסת בשדרות או בנתיבות. הייתה זאת אולי העבודה הגדולה האחרונה שביצע.

ניקה בתו העריצה אותו על שהוא הגשים את ייעוד חייו, עבד והתפרנס ממה שאהב יותר מכול - אומנות. היא מספרת שהם לא הסתדרו, וכל שיחה ביניהם הסתיימה במריבה. עם זאת, על אף המחלוקות ביניהם, נראה למיטב עליהם מן הצד, שהם מאוד דומים: שניהם דעתנים ופעלו בחייהם על פי אמונותיהם והשקפת עולמם. למרות הכול, כחודש לפני מותו התחילו השניים להתקרב יותר זה לזה. אולי מפני שהאב היה יותר מפויס וכל כך חסר אונים, לבה של ניקה יצא אליו. ייתכן

הוא היה קורא את מזמורי תהלים בקול ערב. המתפללים כינו אותו בשם "ראש חודש", כי היה מקבל את החודש בתפילה ברוב הד.

בשנים האחרונות לחייו הוא לקה בדמנציה, ומצבו הידרדר בסוף ימיו, בהיותו בן 94, הובהל עמוס לבית-החולים. הרופאים ביקשו את תיקו הרפואי, ובנו השיב להם שמעולם הוא לא ביקר רופא, אפילו אקמול לא נטל.

עמוס הלך לבית עולמו בסוף חודש אב. ימי השבעה שלו החלו בראש חודש, כפי שכינוהו אותו בבית-הכנסת. הוא השאיר אחריו בן, בת, נכדה אחת וזיכרונות בצורת יצירות אומנות שכיזם אי אפשר להשיג.

יצירותיו ועבודותיו ברובן הוזמנו על ידי לקוחותיו, ועל כן לא נותרו רבות בידי המשפחה. מידי פעם נתקלים בני המשפחה ביצירותיו באמצעות האינטרנט ומזהים אותם מיד בזכות המאפיינים הייחודיים שלהן.

בספר יוצא דופן ומיוחד מאוד, ולכן הוא מוצג במקום המרכזי במוזיאון. באותו רגע גאו בי רגשותיי. הבנתי למה אבי ביקש לעשות את האזכרה במוזיאון.

למותר לציין כי לא הפסקתי לבכות מהתרגשות, וכמובן ששיתפתי את אֵלִי' ואבי בסיפור המיוחד, מה שהוביל להחלטה לתרום מיצירותיו של אבי למוזיאון, לצלם את כל היצירות שנותרו ולהציג אותם במוזיאון ובכתב העת הנוכחי. כמובן, קיבלתי אישור לעשות את האזכרה של אבי במוזיאון, בקשתו האחרונה של אבי.

אבא נמצא במקום מיוחד ומאוד מאושר שסיים את ייעודו עלי אדמות באופן הנכון והמושלם עבורו:

יהי זכרו ברוך.

התקשורת המיוחדת הזאת היה, כאשר הוא ביקש ממני לערוך את האזכרה שלו במוזיאון יהדות לוב. לא לגמרי הבנתי, אך ידעתי שאם הוא מבקש, זה כנראה חשוב לו. התקשרתי לאֵלִי' וביקשתי ממנו ללכת לבקר במוזיאון מתוך רצון לבדוק אם אפשר לקיים שם אזכרה.

נעשו תיאומים בין אֵלִי' לאבי פדצור ואני הגעתי למוזיאון וקיבלתי ליווי אישי ומיוחד מאוצר המוזיאון אבי פדצור, אשר ברוב אדיבותו וטוב לבו סייר אתי ברחבי המוזיאון. הוא סיפר לי על יהדות לוב באופן מסקרן מרתק עם המון נקודות מרגשות. בתום הסיור הוא העמיד אותי מול ספר תורה יפהפה מכסף וסיפר לי כי הספר נמסר לפני זמן קצר למוזיאון, וכי הוא נעשה על ידי אבי עמוס חלפון. מדובר

שלמרות הכול הקשר ביניהם היה חזק, כי לאחר מותו החלה הדרמה האמתית, ותהליך סגירת המעגלים החל להיווצר.

לניקה יש סיפור מיוחד במינו שבהתחלה קצת קשה לעכל אותו. היא מספרת, שלאחר מותו נוצר בינה לבין אביה קשר מיוחד מאוד. אביה עמוס בא אליה בחלום והתחיל לדבר אתה ולהסביר לה דברים שעליהם מעולם לא דיברה בחייו. הוא ביקש מבתי לעזור לו בפריקט האחרון של חייו: עיצוב מודעת האבל שלו ותכנון המצבה שלו. לשמחתה, עזרו לה דודה, אחי אביה ואֵלִי' להוציא לפועל את צוואתו. ניקה ממשיכה בסיפורה המרתק:

"מעולם לא היה לי קשר אתו, והנה לאחר מותו פתאום נפתח ערוץ תקשורת מדהים ומרגש עם אבי. בין השאר הוא סיפר לי שהוא נמצא במקום מדהים שבו הוא יכול ליצור את כל מה שעולה בו, והוא חווה את יכולת היצירה שלו כל הזמן. הוא ביקש למסור לאחי כי הוא מאושר וטוב לו.

הדבר החשוב ביותר שקרה באמצעות

טליה (נעמן) פאר

תערוכה חדשה במוזיאון יהדות לוב: צורפות יהודית בלוב מיצירתו של עמוס חלפון

קהילת יהודי לוב היא קהילה קטנה, אשר חוותה עליות ומורדות רבים הן בחייה הפנימיים של הקהילה והן ביחסיה עם הרוב המוסלמי המקיף אותה. "זהו יישוב קדמון ומושרש אשר החזיק מעמד בתנאים ובנסיבות קשות, ושמר על צביונו ואופיו בתוך המסגרת הכללית של האומה, פעל ויצר נכסים רוחניים שחרגו ממסגרת מקומו והיו לקניין הכללי. יישוב נידח אך לא מוזנח" (מדברי יצחק בן-צבי נשיא המדינה על הספר "יהדות לוב").

התערוכה שבה אעסוק במאמר זה מוצגת בימים אלו במוזיאון מורשת יהודי לוב. בתערוכה באים לידי ביטוי ערכים היסטוריים ואומנותיים רבים וחשובים המבטאים את רוחה המיוחדת של קהילת יהודי לוב, אשר שמרה מצד אחד על יהדותה וגישתה הציונית, אך מצד אחר שאפה להתפתח ולהתקדם בכל תחום מתחומי החיים, גם באומנות.

ייחודו של מקצוע הצורפות בקרב יהודי לוב

בינואר 1934 מונה איטלו באלבו למושל לוב, הקולוניה האיטלקית. באלבו פעל כדי לפתח את לוב ולהפכה לעיר מודרנית. בתקופת שלטונו זכו היהודים לעידוד מצד השלטונות לפתח ולהעמיק את פעילותם בענפים הכלכליים השונים, וביניהם

תחום הצורפות. לשם כך אף הובאו מורים אומנים מאיטליה, והם לימדו את תלמידיהם בלוב את טכניקות הריקוע, הפיסול והציור האומנותי על מתכות.

לצד מקצועות כמו מסחר, חקלאות, חייטות, נפחות ופקידות, תפס מקצוע הצורפות מקום של כבוד, ויהודי לוב החלו להתמחות בצורפות זהב, כסף ונחושת.

יהודי לוב הם שטבעו את המטבעות של הפחות בלוב בימי הביניים, הם שסיפקו את התכשיטים למשפחות המושלים והפחות, ואפילו המושלים האיטלקיים בחרו להשתמש בידע היהודי באומנות הצורפות לקישוט בתייהם ונשותיהם. כמו במקצועות האחרים עבר מקצוע הצורפות מאב לבן.

הסיבה לכך שמקצוע הצורפות עבר כולו לידיים יהודיות נעוצה בגישה המוסלמית הרואה במקצוע הנפחות וביתר עבודות המתכת מקצוע בזוי במיוחד. עד כדי כך הגיע הדבר, שישנן מדינות מוסלמיות שכל יצירה העשויה מתכת המגיעה מהן נעשתה בוודאות בידי יהודי.

בלוב הייתה השליטה היהודית בתחום הצורפות כה בולטת עד כי אחד התנאים המנדטוריים שהתנו ערביי לוב בטרם אפשרו עליה מסודרת של היהודים לארץ ישראל, היה העברה מסודרת של מקצוע הצורפות מבעלי המקצוע

היהודים אל תושבי לוב הערבים. בטריפולי הבירה התרכזו הצורפים בשוק מיוחד הקרוי "סוק אצייאגה" - "שוק הצורפים". רוב עבודות הצורפות נעשו בכסף, וחלקן הקטן בזהב או בנחושת. תחומי התמחותם התחלקו לשלוש: צורפות עדינה, צורפות גסה ופיליגראן (כיפוף חוטי הכסף).

בדרך כלל יצר הצורף את המבנה הכללי של הכלי, ומשסיים היה מעביר אותו לבעל מקצוע ייחודי בתחום הצורפות - ה"נקש".

הנקש, המעטף, הוא שנתן לכלי את היופי והייחודיות. הנקש היה משתמש באזמלים שונים בעלי דוגמאות קבועות שאת תבניתם היה מעביר לכלי תוך הכאה בפטיש על האזמל.

מספר בעלי מקצוע נהגו לעטר את הכלים בדוגמאות יוצאות דופן שנעשו בחריטה באמצעות מפסלות ולא בעזרת נקישה.

השליטה הברורה של יהודי לוב במקצוע הצורפות הביאה, ככל הנראה, לכך שרוב רובן של יצירות האומנות שנותרו ממדינה זאת הן יצירות צורפות. רובן עשויות כסף.

גם בתערוכה זאת מוצגות יצירות רבות העשויות כסף או נחושת שנעשו בהשראת האומנות הייחודית האופיינית ל"שוק הצורפים".

עמוס חלפון

עמוס חלפון נולד בעיר טריפולי שבבלב בשנת 1919, וכבר בגיל צעיר התגלה כישרונו האומנותי. כנער למד אצל מורה איטלקי, את רזי טכניקות הריקוע השונות,

וממנו גם ספג השפעה סגנונית האופיינית לאיטליה של אותה התקופה.

בעבודותיו של עמוס חלפון אפשר להבחין בשילוב מיוחד ויוצא דופן של השפעה סגנונית מזרחית האופיינית לאומנות בארצות המוסלמיות יחד עם השפעה מערבית האופיינית לאומנות בארצות המערב.

מתוך היצירות שבתערוכה:

אגרטל עשוי נחושת

אחת היצירות המבטאות בצורה הברורה ביותר את שילובי הסגנונות שהזכרתי הוא אגרטל הנחושת המזכיר בצורתו אמפורה (כד), בדומה לאלו שאפשר למצוא ביצירות אומנות רבות באירופה כולה ובאיטליה בפרט, ומקורן בתקופה הקלסית. אם נשווה את האמפורה לפינג'אן המזרחי המקובל, נראה שנעדרים ממנו הפיתולים והפיתוחים האופייניים כל כך לאומנות המזרחית. יחד עם זאת אפשר להבחין בקלות בעבודת הנקישה באזמל שעשה האומן בכלי, כפי שהיה מקובל בעבודת הצורפים ב"שוק הצורפים". האמן השכיל לשלב את הצורה הקלסית והנקייה עם הדגם הצפוף והטכניקה המקובלת בלוב.

ריקוע נחושת - עקדת יצחק

אחד הנושאים הידועים והאהובים על יהודים ושאינם יהודים הוא, כמובן, הסיפור הדרמטי של עקדת יצחק. באומנות היהודית נהוג לעתים להתבונן בנושא מנקודת מבט מיוחדת המספרת "מאחורי הקלעים" של סיפור העקדה גם את סיפור הברית בין הבתרים וההבטחה של הקב"ה לעם ישראל, שירבה את זרעו כחול אשר על שפת הים, ואף ייתן לו את ארץ ישראל. דורות רבים של יהודים נשאו עיניהם בציפייה ובאמונה שההבטחה הזו סופה שתתקיים בע"ה, וציורי העקדה מבטאים גם כמיהה זאת.

הדרך שבה בחר האומן ביצירה זאת לספר את סיפור העקדה מזכירה מאד ציורי עקדה האופייניים דווקא לאומנות המערבית - דמותו של המלאך בעל הכנפיים, הגלימה דמוית ה"טוגה" שלובש אברהם אבינו, הקומפוזיציה הפתוחה והדרמטית, ואפילו הרגע שנבחר לתיאור

באמנות היהודית נהוג לעתים להסתכל על הנושא מנקודת מבט מיוחדת המספרת "מאחורי הקלעים" של סיפור העקדה גם את סיפור ברית בין הבתרים וההבטחה של הקב"ה לעם ישראל שירבה את זרעו כחול אשר על שפת הים ואף ייתן לו את ארץ ישראל. דורות רבים של יהודים נשאו עיניהם בציפייה ובאמונה שההבטחה הזו סופה שתתקיים בע"ה, וציורי העקדה מבטאים גם כמיהה זו.

גם בעיטור התיק אפשר להבחין במאפיינים של האומנות היהודית המזרחית: פני השטח מכוסים בדגם צמחי דמוי משרגת דחוסה ומפותלת, הדגם הוא שטוח ופרוס, מזכיר "ערבסקה", ואין בו ציור פיגורטיבי או ציור בעל עומק. הוא כולו עשוי כמעין שטיח יפהפה. יחד עם זאת בתיק המיוחד הזה מצפה לנו הפתעה, שאין רבות כמוה באומנות היהודית: סמל מדינת ישראל מצד אחד אל מול הציור של לוחות הברית. אפשר לראות בהקבלה המרגשת והמיוחדת הזאת את האופי המיוחד של קהילת יהודי לוב בכלל ושל עמוס חלפון האומן בפרט. יהודי לוב היו ציונים נלהבים שראו בציונות ובמדינת ישראל גאולה ממש, וסמליה היו מבחינתם כמו כל מוטיב יהודי מוכר אחר.

לסיכום, בתערוכה מוצג מגוון רחב של יצירות במגוון רחב של נושאים וטכניקות. רובן של היצירות מעטרות כלים שימושיים או שהן תשמישי מצווה וקדושה. חלקן ציורים ותבליטי קיר שנועדו לנוי בלבד. המיוחד את כולם הוא רוחו ואופיו המיוחדים של האומן הבאים לידי ביטוי בכל אחת מהיצירות. דרכן אפשר "לקרוא" סיפור מרגש על אמן מוכשר בעל נפש רגישה ועל קהילה יהודית חמה וציונית.

המאמר מוקדש לזכרו של אבי ד"ר בנימין נעמן ז"ל, שהיה נשיא קהילת יהודי לוב בעירו, רמת גן, ואשר בייצגו את אצילותה וחכמתה של קהילה זאת עודד אותי ללמוד עליה ולשמר את רוחה המיוחדת.

הסצנה שהוא רגע השיא בעלילה - כל אלה אופייניים לציורים רבים מתקופת הרנסנס והבארוק ונפוצים מאד באיטליה. ביצירה זאת שוב באה לידי ביטוי מיומנותו של האמן ושליטתו בטכניקת ריקועי הנחושת, אך יחד אתה ניכרת גם השפעתו של מורהו האיטלקי.

תיק לספר תורה

כמקובל בקהילות יהודי המזרח, ספר התורה נשמר בתוך תיק קשיח שלעיתים עשוי כסף (ולא "מעיל" עשוי בד). מבנה התיק מאפשר להעמיד את ספר התורה על השולחן של בעל הקורא ולא להשכיבו, כנהוג אצל האשכנזים. מבנה התיק מסורתי ומאפיין את האומנות של יהודי ארצות המזרח, והוא עשוי בעדינות ובמיומנות רבה.

האושפזין והתקרובת

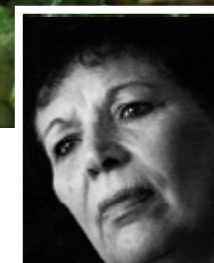
תהובות על הסיפור:

לכידות חברתית

מאת: בעז דאבוש
סיפור יפה שמזכיר שאפשר גם אחרת, נראה שהתנהגות זאת של מתן העדיפות לאורחים יצרה קרבה עם יותר אנשים, בניגוד לניכור של היום.

לא להעת, זה לאורחים

מאת: רבקה אביב
דינה, דינה, דינה היקרה, הסיפור שלך מדהים מדהים, ואני מתחברת ואוהבת מאוד את סיפוריך, וכמו שאמרתי לך לא פעם ולא פעמיים, שסיפור שלך משפחה ספרדית וסיפור שלי משפחה אשכנזית - שזורים זה בזה ללא שום הבדל, מעברה במחנה ישראל, "רכבת" - בקריית שמונה, עולים חדשים. כל הסיפורים זהים. עד היום אני נזכרת, בכל אירוח התבקשנו אחי ואני לא להעת בכלום כי "זה לאורחים", אבל את היית מחונכת ומנומסת, אחי ואני לא כל כך כי עשינו "דוקא" וכן "גנבנו" מעט מהמטעמים של האורחים. הבטחתי לעצמי שאצלי בבית קודם כל האורחים החשובים יהיו בני ביתי, והמטעמים הכי הכי יהיו לבני ביתי. דינה, כל הכבוד ותודה רבה על סיפוריך המדהימים והמקסימים שמחזירים אותי אישית לילדות. היי ברוכה.

דינה דנון דאבוש

בבית אצלנו למדו מאברהם אבינו ומשרה אמנו, הכנסת אורחים מהי: "זאתנה ברכה ביכם" (התברכנו בכם בביקורכם), זאת היא ברכת ה"הברוכים הבאים" שאומרים יהודי לוב, אוהבי האושפיזין, בחום אנושי נלהב.

כשהגיעו אלינו אורחים, הוריי חשו כאילו הגיעו מלאכים שלא מהעולם הזה, כאילו הגיעו כוהנים שעזבו את עבודת הקודש כדי לבקר אותנו, כאילו הגיעו אלינו האנשים המכובדים והחשובים בעולם. נעלה את אורחנינו על ראש שמחתנו. כשהגיעו אלינו אורחים, הגישו להם הוריי גם את מה שאין. נעשה מאמץ עילאי להגיש תקרובת עשירה, משובחת ומושקעת, כדי שהאורחים יחושו בכבוד הגדול שנפל בחלקם של הוריי המארחים על שכיבדו אותם בביקור. האירוח כלל גם הוראות התנהגות ברורות לדרך ארץ לנו הילדים: איסור לגעת בתקרובת

כדי לא להביך את האורחים, וגם כדי שלא נפגין חינוך לקוי שיביך את הורינו שעמלו על חינוכנו: "כשהאורחים ילכו, תוכלו לקחת מה שאתם רוצים." בדרך כלל נשאר הרבה כיבוד, כי גם האורחים נהגו בנימוס ואכלו רק כזית, וגם זאת רק אחרי הפצרות רבות של המארחים: "קולו, קולו, וראס אמכם, וראס בוכם, שא תחשמו?" (אכלו, אכלו, בחיי אמכם, בחיי אביכם, מה אתם מתביישים?), התחנונו הוריי. ממש השבעות ומסע לחצים: "ביתנא ביתכם" (ביתנו ביתכם), שכנעו הוריי את האורחים שירגישו בנוח להתכבד. ללא טקס השכנועים, האורחים לא טעמו דבר.

והנה רוני, גיסי וחבר מהמעברה ארגנו נשף מפואר באולם האירועים במעברה. רוני אהב אותי מאוד כילדה קטנה ולקח אותי לנשף. היו שם צעירות וצעירי המעברה, יפים ולבושים במיטב מחלצותיהם שהביאו עמם מהגולה. התזמורת הנפלאה ניגנה מוזיקה לריקודים של הלהיטים הרומנטיים והמשתפכים

המודרניים של שנות החמישים. הלהיטים הושרו באיטלקית, באנגלית ובעברית. הצלילים נעמו מאד לאוזניי.

גולת הכותרת של הנשף הייתה הכיבוד שנראה לי כיד המלך, בהשוואה לצנע בבתים. אני זוכרת בעיקר את הכריכים הקטנים של הלחם הלבן עם פרוסות הנקניק. כל הערב לא העזתי לגעת בכלום, לא בכריכים ולא בשום כיבוד אחר, כמו שלמדתי בבית. הרעב הציק לי.

בסוף הערב, לאחר שאחרוני המבלים עזבו, הושיט לעברי גיסי את המגש שבו נשארו מספר כריכים שנפשי יצאה אליהם כל הערב. סירבתי לקחת. צריך להתחנן אליו יותר, כמו שהוריי מתחננים בפני האורחים שלנו. רוני הפציר בי שאקח ואמר שזה בסדר, כי הכריכים נשארו, ואין כבר מי שיאכל אותם, אבל אני עשיתי תנועת סירוב נמרצת עם הראש והכתף, אוי, כמה רציתי לקחת.

מעכשיו אני אדאה לך לכריכים

מאת: זיהי
חלפו ימי הצנע, ומי שלא היה שם, לא מבין את המשמעות של להתאפק. דינה, שפתך שפת מרגליות, עלי והצליחי ואל תחדלי מלכתוב. יש לך את זה.

כיבוד אב ואם

מאת: אבי
שמע בני מוסר אביך ואל תיטוש תורת אמך בכתוב במשלי (פרק א' פסוק ח'). ואכן, עד כמה יכול להיות המרחק בין מה שלמדנו מהורינו והרצון שלנו להפנים ובין המציאות החומרית היומית של "אני" ו"בשבילי" ו"עכשיו". האם שווה היה לדינה להישאר רעבה? אני חושב שכן.

עבודה עצמית

מאת: ברכה שלו
האירוע הוא טראומטי, למרות שעבר זמן רב עדיין הוא בזיכרון של ילדה קטנה... אפרופו בימינו היה לסיפור סוף אחר.

אירוע מכונן

מאת: דינה דנון דאבוש
כמו שכתב אבי, האירוע אינו טראומטי אלא דווקא מכונן. לא בכדי הדורות ההם, דור הוריי והדור שאליי אני משתייכת, יש להם את היכולת לרסן את היצר, לדחות סיפוקים מידיים, לא להיכנע לפיתויים על חשבון דרך ארץ, לא להיות חומריים כל כך, אלא לתת מקום גם לערכים. אני סבורה שהחוסן הנפשי שלנו נובע מכך, שהורינו העמידו אותנו במבחנים, והכול כדי שנוכל להתמודד אחר כך עם העולם החיצוני, מחוץ לחממה בבית. אני מכירה להוריי טובה על החינוך שהם העניקו לי. הכריך הוא רק סמל להתאפקות שלי, וכאדם בוגר אני מאוד האה על כך, שנשארת רעבה במשך כמה שעות, וכדי להשביע את רעבוני, לא עשיתי משהו שלא הייתי שלמה איתו.

מציאות אחרת

מאת: קובי ענמית
דינה בדמיונה העשיר, השכיחה להחזיר אותנו בזמן לעבר מציאות אחרת שרק חלק מאתנו הכיר באותה התקופה. היכולת לדחית סיפוקים בהיל צעיר אינו עניין של מה בכך. סיפור אמיתי המסופר בעניין ובכשרון רב.

הצועד עם הדגל

חיים ארביב האיש שלנו בצעדת ארבעת הימים הבינלאומית המסורתית בהולנד

משה (זיגי) זיגדון

מתנסס בגאווה, הוא הביא עמו מהארץ מגבר קול, והוא משמיע לקהל הצופים בצדדי הדרך שירים עבריים המחממים את הלב והנשמה.

ביום השני לצעדה פנה איש מבוגר אל חיים ואמר לו שהוא יהודי, וכאשר ראה את דגל ישראל המתנופף מרחוק, התרגש כל כך עד בכי. הוא החל בשיחה וסיפר לו, שיש לו בת המתגוררת בהרצליה, וכי הנכד שלו עומד להתגייס בימים הקרובים ליחידה קרבית בצה"ל. הדבר ריגש את חיים, ואיך הוא אומר: עבור מפגשים שכאלה שווה וכדאי כל המאמץ.

חיים, אנחנו גאים בך על פועלך שולחים לך ברכת בריאות והצלחה ומוודים לך מסתבר שהציונות הטבועה בדמם של יהודי לוב שרירה וקיימת גם אחרי למעלה משישים שנה מאז עלייתם ארצה.

במהלך צעידתו לאורך כל המסלול הוא נושא בגאון את דגל ישראל ענק (כפי שניתן לראות בתמונה למעלה), שבין היתר גורם לו תוספת משקל ומאמץ להתגבר על נפנוף הדגל ברוח. לאורך המסלול יושבים צופות וצופים הכוללים ילדים קטנים עם אמותיהם, חיים עוצר לידם, מתכופף לרגע לעבר הילדים ומחלק להם דגלי ישראל קטנים, דגל לכל ילד.

חיים בחור חזק, עם המון מרץ וגאווה לאומית. הוא לא היה מוכן לצעוד ללא הדגל, כפי שהציעו לו המארגנים המקומיים, מחשש שדגל ישראל יגרום אולי להתלקחות יצרים של אוהדי הפלשתינאים. דווקא טענה זאת המריצה אותו יותר ויותר.

במהלך הצעדה הוא נתקל באנשים רבים המריעים לו בראותם את דגל ישראל

מדי שנה נערך אירוע ספורט עממי בהולנד: צעדת ארבעת הימים המסורתית בת מאתיים הקילומטרים. הצעדה נפתחת ביום שלישי השלישי בחודש יולי הצעדה היא בת ארבעה ימים, ובכל יום גומאים הצועדים במקצה היוקרתי חמישים ק"מ, ולצדה אירועי תרבות שונים.

הצעדה היא האירוע ההמוני הגדול ביותר בהולנד זה מספר שנים, ומשתתפים בה מאות צועדים במקצים שונים מכל רחבי תבל. לאורך הדרך ישנן עמדות ביקורת ורישום לשם מניעת חריגות וקיצורי דרך. הכול נרשם ומתועד.

את ישראל מייצג בכבוד חיים ארביב בן העדה יליד הארץ מפתח תקוה. חיים, נשוי ואב לשני בנים אחרי שרות צבאי, עוסק בנגרות, ומקיים קורסים וחוגים בתחום. בנוסף לכך הוא מדריך כושר גופני, ובשעות הפנאי הוא מתנדב כשוטר במשטרה ויוצא לסוירים, עם מדים ההולמים את גופו החסון.

במהלך החודשים האחרונים, מדי שבת ובטרם עלות השחר, נהג חיים לצאת מביתו שבפתח-תקוה ולצעוד במסלולים שקבע לעצמו על פי תנאי השטח. בכל יציאה לאימון הגדיל את טווח ההליכה, כדי שיוע מוכן ובכושר טוב לצעדה בהולנד.

את מסלול הצעידה היומית שלו במסגרת האימונים היה מעדכן על מפה עם ציוני מקומות ומרחקים להגאת החברים הרבים בפייסבוק.

הייצוג של חיים הוא בלתי רשמי. חיים מממן מכיסו את האימונים המפרכים בארץ, את הטיסות והשהייה בהולנד ואת דמי ההשתתפות בצעדה. למרות שהוא מביא כבוד רב למדינתו, הוא אינו נהנה מסיוע מגורם כלשהו, והוא עושה זאת באהבה ובגאווה.

דוד ארביב
קושאנה

סיפורה של שמלת ברית המילה

צאצאי יהודי לוב, לא עלו יפה, הצעירים "לא קנו" את האמונה הטפלה.

בשנת 2012 תרמה פנינה את הבגד והכובע למוזיאון יהודי לוב באורי-יהודה.

לאחרונה, לאחר שסיימתי לכתוב את המאמר הזה ומסרתיו למתי גילעד עורכת לבלוב, סיפרתי כבדרך אגב לגיסי מרים, אשתו של אחי שלום, על המאמר מרים גילתה לי שאחרון המשתמשים בבגד זה היה אוהד (היום כבן 20), נכדם הגדול של מרים ושלום. זאת היא סגירת מעגל ראווה.

ובעניין העגיל באוזן: ידידי עמוס לגזיאל מתהדר בעגיל באוזנו, וסיפור העגיל שלו דומה מאוד לדברים שכתבתי:

"משחר ילדותי, ומאז אני זוכר את עצמי, תמיד היה לי על אוזן שמאל חוט אדום. אומנם הרבה צחוק ספגתי, אבל מעטים ידעו את הסיבה.

אמי, עליה השלום, סיפרה, שעד שנולדתי, כל תינוק שנולד לא שרד. והנה אחת הזקנות אמרה שאולי יחרזו לי 'חרזה' באוזן, ואז המלאך הרע יחשוב שזו בת וידלג עלי. בבירור עם זקני המשפחה סיפרה לי דודתי, שעד שכמה זכור לה, הייתי עטוף בשמלה לבנה מחורזת חרוזים כמו בת."

שנולד תלו מיד עגיל לאוזנו, ולברית המילה הלבשו אותו שמלה עם כובע קטן של תינוקות. זקני העדה מספרים שתרגילים אלה צלחו, ותמותת התינוקות פחתה.

משפחות רבות תפרו שמלות לטקס ברית המילה, וכך גם משפחתנו ארביב קושאנה. דודתי, אחות אמי, שמחה תמם לבית נעים, תפרה בשנת 1935 שמלה כזאת לקראת לידתו של אחי שלום ז"ל, שהלך לעולמו בתמוז תשע"א, (בן 75 שנים). הבגד שימש אותי ואת כל אחיי, וגם הושאל לחברים שלא היה ברשותם בגד כזה.

לאחר פרעות נובמבר 1945 נולד במשפחתנו תינוק, והבגד לא נמצא. הוריי היו בטוחים שהבגד נבזז עם כל תכולת הבית שנבזזה בפרעות אלה, ולא זכרו שהבגד הושאל לחברים לפני הפרעות. בהמשך הוחזר לנו הבגד והמשיך לשמש את תינוקות רבים של המשפחה, ושל אחרים, גם כאן בישראל.

לאחר פטירת הוריי, עבר הבגד למשמרת אצל אחותי פנינה תמם לבית ארביב. ניסיונותיה של אחותי להשאיל את הבגד לזוגות צעירים,

מספרים לנו שבעבר הלא רחוק, במחצית הראשונה של המאה העשרים, הייתה בלוב תמותה רבה של תינוקות בני יומם, בעיקר תינוקות זכרים. מאחר שהתמותה הייתה בעיקר של זכרים, יהודי לוב (גם יהודי תוניס) ייחסו את התופעה לשטן שבכוונתו למנוע מהיהודים לקיים את המצוות הקשורות בברית מילה, בקריאת הזוהר בערב הברית, ובפדיון לבן בכור.

אמונה טפלה זאת הביאה את יהודי לוב להחלטה, שיש להונות את השטן ולהערים עליו, ולהכשיל את מזימותיו. הוחלט להסוות את

התינוק לתינוקת. לתינוק זכר

הנכד
אוהד
בשמלת
הברית

למי צלצלו המוזות

פרי עטו של דן (גינז) זכות

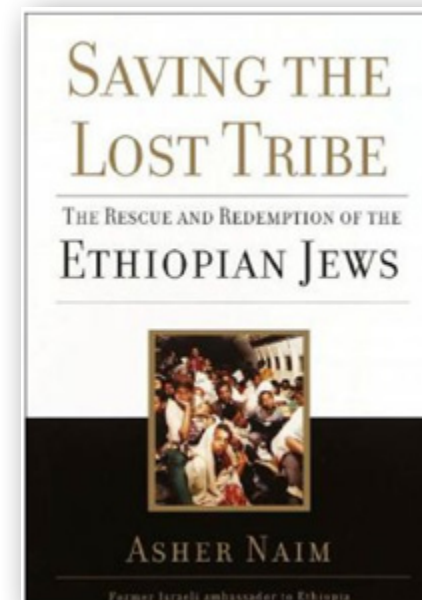
מאת: בנימין דורון

פואמות חרוזות שמספרות סיפור אישי מרתק וחריג בהומור שבו. הליריות המעודנת כובשת את הקורא ומרמזת, בין השאר, על אהבות, כיסופים ומשאלות לב. המחבר יליד העיר בנגאזי לוב, חווה ביחד עם משפחתו את מוראות מלחמת העולם השנייה במחנה הריכוז גאדו, שאליה גורשו בני הקהילה.

הוא עלה ארצה בשנת 1949, שירת בחיל הים ולמד בחוג לפילוסופיה כללית וספרות אנגלית באוניברסיטת תל אביב.

כאשר פגשתי לראשונה
לא פגשתי את סוד קסמך
כאשר פגשתי בשניה,
התבוננתי בך קמעה
שתיקתך הייתה מהפנטה
וכאשר פגשתי בקול
לא נאלצתי לדובבך
וכך נרד מעלי על.

וכאשר אפגשך בחמישית
יש בפי אלך תפלה:
אנא חתירי את כבלי
גופי היגע שבע מנגינות לנאי,
אני זרא את הרגע
בו אפל על ערש דני
וכל מה שינצר בקרבי
רק זכרונות,
אין חממתי את החיים
אין הזמן צר מלכת
נאני לא השפלתי לקטף
פרי העולם...

Saving The Lost Tribe

פרי עטו של אשר נעים

מאתיופיה - דרך ישראל - אל הוליווד

מאת: מתי גילעד

לשפות צרפתית, ספרדית וגרמנית. המחבר מתעתד לפרסמו גם באיטלקית. לאחרונה קיבל ד"ר אשר נעים את הצעתה של חברת הסרטים ההוליוודית First Born Films לרכוש את הזכויות להפקת סרט המבוסס על הספר.

הסופרת אן פיקוק, המתגוררת באפריקה בימים אלו, תעבד את הספר "Saving The Lost Tribe" לסרט. חברת הסרטים בחרה מתוך חמישה אנשים באן פיקוק לעיבוד הספר לסרט לאור ההצלחות הקודמות שלה. פיקוק הפיקה סרטים רבים מגוונים, וביניהם את "נרניה" ו"לילות ברונדטה" בכיכובו של ריצ'רד ג'ורג' ובשנת 1999 אף זכתה בפרס הטלוויזיה היוקרתית "אמי".

ד"ר אשר נעים, יליד לוב, עלה לישראל מטריפולי שבלוב ב-1944. אשר הוא בוגר האוניברסיטה העברית, ירושלים. כפעיל ותיק של השירות הדיפלומטי של ישראל,

צבי גבאי
שגריר וסמוכ"ל משרד החוץ
לשעבר

הגיע הזמן שיתייחסו גם ליהודי ערב כפליטים

התייחסות האמריקנים במסגרת המשא ומתן שנהלו בין ישראל לפלשתינאים לפיצויים של היהודים יוצאי מדינות ערב על רכושם, הפתיעה רבים בישראל. היו שהעלו תהיות מתהיות שונות. הסיבה להפתעה הייתה ההזנחה הממושכת של הסוגיה (כפי שמעיד דו"ח מבקר המדינה מ-5.2.2014), והקדשת כל תשומת הלב לפליטים הפלשתינאים במסגרת "זכות השיבה".

פלשתינ. הם הציתו תבערה בכל המזרח התיכון והובילו את אחיהם לפליטות הנמשכת עד היום. הם מתנגדים ליישובם של הפליטים ומשמרים את אומללותם, בגלל האידאולוגיה הגורסת כי שיקומם יועיל לישראל.

הגיע הזמן לפתרון כולל של בעיית הפליטים הערבים הפלשתינאים הפזורים במדינות ערב והענקת פיצויים ליהודי מדינות ערב על הרכוש שהותירו במדינותיהם, כצעד חיוני לקראת מציאת הסדר לסכסוך הישראלי-פלשתינ. ישראל חייבת להציג את התמונה הכוללת של פליטי המזרח התיכון. בשנת 2000 הציע הנשיא לשעבר ביל קלינטון להקים קרן בינלאומית אשר תפצה הן את הפלשתינאים והן את יהודי ערב, במקומותיהם הנוכחיים. הצעת קלינטון זכתה לתמיכת בית הנבחרים של ארצות-הברית בהחלטה מס' 185, שהתקבלה פה אחד ב-1 באפריל 2008. יש להניח, כי הקמת הקרן תזכה לתמיכת גורמים בינלאומיים. מדינות העולם המסייעות, בעקיפין או במישרין, בשימור בעיית הפליטים הפלשתינאים חייבות אף הן לתמוך בקרן ולסייע ביישובם הקבוע במקומותיהם הנוכחיים, בהתבסס על תהליך יישוב הפליטים היהודים ממדינות ערב שהגיעו לישראל בשנות ה-50.

בעיית פליטי המזרח התיכון צריכה להיפתר באורח כולל. בארצות-הברית פועל הארגון "צדק למען יהודי ערב" ובישראל פועל "מרכז הארגונים של יהודי ערב ואיראן" בראשות מאיר כחלון להשגת הכרה בזכויות יהודי מדינות ערב. הכרה זאת חיונית למציאת פתרון צודק לטרגדיה האנושית שהתרחשה במזרח התיכון.

העליון לפליטים של האו"ם ביהודים שנאלצו לעזוב את מדינות ערב כפליטים, בהתאם לאמנת האו"ם. הנציגים הערביים באו"ם, הייכל פאשה המצרי, פאדל אל ג'מאלי העיראקי וג'מאל חוסייני, ראש משלחת ערביי פלשתינ ואחרים הכריזו שחלוקת פלשתינ תעמיד בסכנת מוות את הקהילות היהודיות במדינות ערב. ואכן כך היה.

העצרת הכללית של האו"ם התעלמה מכך וקיבלה עשרות החלטות התומכות בתביעות הערבים הפלשתינאים, ואף הקימה סוכנות סעד מיוחדת (אונר"א) עבורם, אך לא קיבלה כל החלטה הנוגעת ליהודים יוצאי ערב. גישה חד-צדדית זאת לא הביאה לפיוס, אלא אף גרמה להחרפת הסכסוך הישראלי פלשתינאי. ישראל לא עשתה מאמץ להתנער מאשמת יצירת הבעיה של הפליטים הפלשתינאים, והיא אף מאפשרת עריכת הפגנות אלימות למענם. זאת למרות שהחלטת האו"ם 194 מ-1948 לא הטילה עליה את האחריות לבעיה.

ההיסטוריה במזרח התיכון איננה תחרות של טרגדיות - בין אם אירועיה היו "נכבה" לערבים הפלשתינאים או "חילופי אוכלוסין" בין יהודים וערבים. עם זאת, אין זה מוצדק לטפל בסבלו של צד אחד - הפליטים הערבים הפלשתינאים. פתרון בעייתם צריך להימצא במדינות ערב. צריך לזכור ולהזכיר כי הערבים הפלשתינאים הם שדחו ב-1947 את הצעת האו"ם לחלוקתה של פלשתינ המנדטורית לשתי מדינות - יהודית וערבית. הם יזמו את המלחמה נגד ישראל, נלחמו ביחד עם אחיהם הערביים נגד הישוב היהודי והולילו שולל את בני עמם בהבטיחם להם שיקבלו את כל

התייחסות האמריקנים לרכושם של היהודים יוצאי מדינות ערב היא התפתחות צודקת הראויה לתמיכה רבתי. מה גם שהדיון בו מחויב על פי החוק שנחקק בכנסת ב-2010 ביוזמת ח"כ נסים זאב. למרות זאת, עדיין קיימת התעלמות ישראלית מהסוגיה, בעוד סוגיית הפליטים הערביים וזכויותיהם נמצאת במרכז השיח הציבורי.

הגיע הזמן לתיקון המצב.

יש השואלים מה עניינם של הפלשתינאים לרכוש היהודים במדינות ערב. ובכן, עבור אלה ששכחו: עם הקמת מדינת ישראל התרחשו שתי טרגדיות אנושיות: האחת היא עקירתן האכזרית של הקהילות היהודיות שחיו במדינות ערב במשך אלפי שנים, והשנייה היא הנכבה (האסון) שפקדה את הערבים בעקבות מלחמתם בישראל ב-1948. שתי הטרגדיות התרחשו באשמת הערבים הפלשתינאים ובתמיכת אחיהם במדינות ערב. בלי לדון בממדיהן האנושיים והפיזיים של שתי הטרגדיות, אי אפשר לדון בטרגדיה האחת ולא באחרת. תלאותיהם של היהודים שיצאו ממדינות ערב נמשכו מספר שנים במעברות אוהלים בישראל, בעוד הערבים הפלשתינאים עדיין חיים בתנאים קשים ומחפירים. אין זה מוצדק למנוע מיהודי ערב לזכות בפיצוי עבור רכושם הפרטי והקהילתי שנותר במדינות ערב. צדק חייב להיעשות ולהראות.

המניע הציני של היהודים שבאו ארצה שאליו התייחסו חלק מהפרשנים, אינו צריך לגרוע ממעמד הפליטות שלהם. הציונות שלהם איננה אמורה לפגוע בזכויותיהם. בנוסף, ב-1957 הכיר הנציב

כנס האביב הלבלוביאדה-8 בים המלח

בחודש מרץ התארחו בני הקהילה במלון ליאונרדו קלאב בים המלח לכנס האביב ה"לבלוביאדה". בני הקהילה נהנו מארועי תרבות ופולקלור מארחות כיד המלך וממפגשים חברתיים ומשפחתיים שתמיד תענוג לקיימם. בנוסף, התקיימו כנסי הסברה בנושא ניצולי שואה, והוברה לבני הקהילה מעמדם המשפטי וזכויותיהם.

כנס הלבלוביאדה הוא הזדמנות למפגש בין הדורות השונים. האווירה המיוחדת שבו תורמת להעמקת הקשר בין הצעירים הן למסורת הלובית והן לבני המשפחה המבוגרים יותר.

אירועים בקהילה ולמען הקהילה

הכנס הארצי של עולי לוב בהילולה בבית הכנסת בושאייף במושב זיתן בו משתתפים יוצאי לוב מכל רחבי הארץ ונכבדים רבים: ראובן ריבלין נשיא המדינה, משה פדלון, ראש עיריית הרצליה ומשה דבוש חבר דיקרטוריון קרן קיימת.

טקס יזכור במושב אחיסמך להנצחת חללי צה"ל

עמוס ברנס, חבר ההנהלת האירגון בטקס הכנסת ספר תורה לבית כנסת לעולי לוב באשקלון, תרומתו של עמוס סמיה ורעייתו לזכר חללי צה"ל בני הקהילה.

עמוס סמיה

אמריקה. אמנים בעלי שם עולמי, כמו למשל מרסדס סוסה, שמחים לשתף אתה פעולה, לעלות ולשיר יחד אתה על אותה הבמה.

כבת גאה של העדה הלובית ליאורה מרבה לחפש חומרים מתוך המקורות של השירה הלובית. חיפשה ומצאה. היא הרחיבה והשלימה את הרפרטואר מבית, והיום היא מרבה להלחין ולשיר ממקורותיה.

לפני כחודש נערך ערב מורשת בסימן "והגדת לבנך" בהיכל התרבות באור יהודה בו הופיעה ליאורה עם מבחר שירי העדה הלובית ושירים עבריים נוספים.

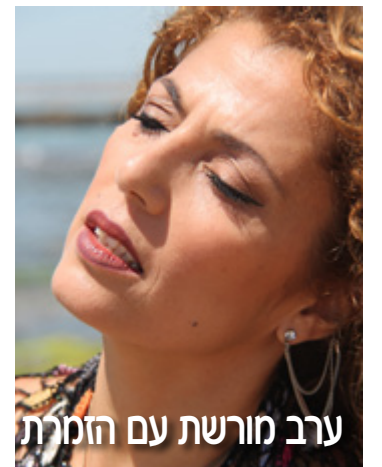
אורחים רבים שהגיעו ממקומות שונים בארץ ומילאו את האולם מפה לפה. היה זה ערב מהנה ומענג, והקהל סירב לתת לליאורה לרדת מהבמה.

לקינוח קיבלנו את שירה המפורסם "אמן" לקול תשואות רבות של הקהל. תודה לליאורה.

זמירה חן (מבית חיון), שעד היום מצליחה מאוד בארצות-הברית. כל נשכח, חלילה, את דוד ד"אור העושה חיל בארץ ובחול, ואת גיא זוארץ ואחיו המופיעים יחדיו. דמות נוספת שאינה מוכרת כל כך אולם מוכשרת מאוד היא היוצרת, המלחינה והזמרת אורית אזרח. יסלחו לי כל אלה שלא הזכרתי, כי רק רציתי להביא כמה דוגמאות.

בין כל הזכרים בזמרת ליאורה פדלון, שייצגה לפני שנים את ישראל באירוויזיון עם השיר "אמן". מאז היא אינה יורדת מהבמות בארץ ובחול.

ליאורה, בת בית במרכז המורשת, היא בחורה צנועה ובעלת כישורים רבים בתחום המוזיקה. היא כותבת, מלחינה וכמובן, גם שרה. היא בעלת קול ערב ונעים, בעל עוצמה, עם יכולת לאוקטבות גבוהות ועם יכולת סלסול מתמשך. היא שרה בסגנונות שונים ובשפות רבות. לא בכדי היא אהובה על כל שומעיה בארץ ובארצות העולם, ובמיוחד בדרום

ערב מורשת עם הזמרת

ליאורה

מאת: משה זיגי זיגדון

התברכנו בלא מעט זמרים מבני הקהילה, כאלה שמפורסמים יותר וכאלה שקצת פחות. ישנם כאלה ש"נעלמו" מהנוף כאן בארץ, כמו למשל הזמרת והמלחינה

מבקרים בבית המורשת

קבוצת יקינטון נשות הדסה בביקור בבית המורשת והמוזיאון. לאחר דיון פנימי של הנהלת הסניף נערך סיור מודרך במוזיאון. הקבוצה מנתה כששים נשים, כולן מאוד התרגשו ונהנו ואת ההערכתן הנצחו בספר האורחים של המוזיאון.

משרד התרבות והספורט במרכז המורשת ומוזיאון

ד"ר רחל ברוך העורכת הלשונית של כתב העת "לבלוב" עם הוריה בביקור במוזיאון

ערב זיכרון לחללי צה"ל ולנספים בשואה

מאת: משה (זיג) זיגדון

בהמשך נשאו דברים הגברת קולט אביטל יו"ר, מרכז הארגונים לניצולי השואה, והגברת עופרה רוס, יו"ר הרשות לזכויות ניצולי השואה. בנוסף, נשאו דברים חבר דירקטוריון של קק"ל מר משה דבוש ומר משה פדלון, ראש עיריית הרצליה.

לקריאת "יזכור" ופרק בתהילים התכבד אב"ד הרב ציון בוארון. ח"כ הרב יצחק כהן הוזמן להדליקת הלפיד ולקריאת קדיש.

מנחה הטקס קרא את "מגש הכסף" מאת נתן אלתרמן. ילדי מקהלת "פרחי לבלוב" משדה עוזיה בניצוחו של מר חסון השמיעה מספר פיוטים.

את קבוצת הדגלים משדה עוזיה הוביל אל קדמת הבמה מר בנימין דורון, ובידו דגל ישראל גדול. הקהל מחא כפיים והצטרף לשירת השיר שהתנגן ברקע: "שאו ציונה נס ודגל". היה זה סמל, מיוחד ומרגש מאוד שבנימין דורון נשא את הדגל במקום שאותו כבש בנערותו במלחמת השחרור.

הטקס הסתיים בשירת התקווה. קולה הענוג של הזמרת אורית אזרח התמזג עם שירת הקהל העומד על רגליו - קולותיהם הרעידו את היעה. דברי קישור והנחיה ע"י הח"מ.

כמדי שנה אנו מקיימים ערב זיכרון לחללי צה"ל ולנספים בשואה. כידוע לכם, לאחר מאמצים רבים הוקם ביער לוב בתל חדיד בעזרת קרן הקיימת ואחרים, אתר להנצחה ולמפגש של בני העדה הלבובית. השנה נערך טקס יום הזיכרון לחללי צה"ל ולנספים בשואה במקום היפה והמכובד הזה היכול להכיל מספר רב של אורחים ומשתתפים.

את המקום הכשירו לקראת האירוע מתנדבי בית המורשת נסים רובין, כלימו שדה וזיגי יחד עם אבי פדהצור. הם קישטו את המקום, הציבו דגלים ושלטים, מערכות הגברה, מושבים לקהל הרחב וחילקו בקבוקי מים ונרות זיכרון לכל אחד ואחת מהבאים, וכיפות יפות לגברים.

בשעות אחר הצהריים החלו להגיע אוטובוסים עם בני הקהילה ומשפחותיהם, ואורחים נוספים מכל רחבי הארץ. לטקס הוזמנו והגיעו אנשי ציבור רבנים ומכובדים אחרים. הטקס נפתח בשירתה של היוצרת והזמרת אורית אזרח, שהנעימה בקולה הערב בהשמיעה את השירים שכתבה והלחינה. מאיר כחלון, יו"ר הארגון, בירך את האורחים הרבים וסקר בקצרה על הפעילויות הנעשות למען בני העדה.

קולט אביטל, יו"ר מרכז הארגונים לניצולי שואה

עופרה רוס, יו"ר הרשות לזכויות ניצולי שואה

אורית אזרח

טקס לכל איש יש שם

מאת: מתי גילעד

במוזיאון "יד ושם" התקיים טקס הנחת זרים לזכר הנספים בהשתתפות ראש הממשלה בנימין נתניהו, נשיא המדינה שמעון פרס, נשיא בית המשפט העליון אשר גרוניס והרמטכ"ל בני גנץ. זר לזכר יהודי לוב שנספו בשואה הונח על ידי נציגי הארגון יוסף מימון ונחום נחצ'ה גילבוע.

לאחר מכן נערך בכנסת טקס הקראת שמות הנספים תחת הכותרת "לכל איש יש שם".

טקס "לכל איש יש שם" הנערך זו השנה ה-25, נחשב פרויקט חשוב מאין כמותו להנצחת זכר קורבנות השואה, ובו מוזכרים נספים בשואה בשמותיהם. שמו של הטקס לקוח ממילות שירה של המשוררת זלדה (1914-1984), "לכל איש יש שם שנתן

לו אלוקים ונתנו לו אביו ואמו", והוא נערך לראשונה בשנת 1989 ביזמתו של יו"ר הכנסת ה-12 דב שילנסקי.

עיקרו של הטקס הוא קריאת שמות אנשים שנספו בשואה, ובהם בני משפחותיהם, מכריהם וחבריהם של הניצולים. השואה ובני הדור השני והשלישי לניצולים - מדליקים נרות לזכרם ולעילוי נשמותיהם של שישה מיליון היהודים שנספו בשואה.

חבל על דאבדין ולא משתכחין

לתקווה יולזרי
חברת מערכת בכתב העת לבלוב ומתנדבת במרכז המורשת משתתפים באבל הכבד מנשוא במוות יקיריך
בעלך יוסי יולזרי ז"ל
ואחריך רפאל נעמן ז"ל
מן השמים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד

הארגון העולמי ליהודים יוצאי לוב מצדיע לחיילי צה"ל

הלוחמים בגבורה ובחירוף נפש במלחמתם הצודקת על הגנת אזורי המדינה, ומחבק את אזורי המדינה אשר מחד עומדים כצוק איתן מול אש האויב, ומאידך מהווים רוח גבית איתנה בהתנדבותם ובתרומותיהם הנדיבות עבור הלוחמים.
תנחומינו הכנים למשפחות השכולות מי יתן ולא תוסיפו לדאבה עוד.
ולכל הפצועים אנו שולחים איחולי רפואה שלמה, רפואת הנפש ורפואת הגוף בין שאר חולי עמו ישראל

סיפור קטן על עולם קטן יותר

מאת: משה (זיגי) זיגדון

אל מוזיאון יהדות לוב שבאור יהודה מזדמנים אנשים מכל קצות הארץ, כאלה שהם בני העדה וכמובן, גם כאלה שאינם. באחת הפעמים הגיע מבקר למוזיאון, והתחלנו לשוחח. השאלות שנשאלות במקרים כאלה הן: "מאין אתה?" "מה שם משפחתך?" וכדומה. הוא ביקש לדעת מי אני, ומאין הגעתי. השבתי לו, ששם משפחתי הוא זיגדון. הוא "פשפש" במוחו ושאל: "יש לך אח בשם נסים? והתשובה הייתה: "כן". "האם הוא היה קצין במשטרה?" הוסיף לשאול. השבתי בחיוב. הוא אחז את ראשו בשתי ידיו ואמר: "היינו חברים בילדות, וזה כשלושים שנה לא דיברנו ולא נפגשנו". חייגתי לאחי וסיפרתי לו כי נמצא לידי בחור בשם אבי זוארץ, שרוצה לדבר אתו. השניים דיברו ודיברו, ולי זה עלה בשעת שיחה בנייד, מזל שהיום המחירים זולים. איזה עולם קטן.

ועוד סיפור קטן על עולם קטן עוד יותר...

בילדותי, בעודי נותן את מבטי באורחים הפוקדים את בית הוריי, הופיע איש צעיר ונחמד, חיוך רחב על הפנים השזופות שלו שהראה טור שיניים צחורות. שמו היה משה שתיווי. הוא היה מגיע לביקור מבקש נייר ועפרון והיה מתחיל לצייר במשיכת קולמוס זר פרחים יפים. את הציור היה מגיש עם החיוך הרחב שלו. כילד התלהבתי מהאיש. הסתבר שהוא התמחה כאגרונום, וסיפוריו על הצמחייה הלהיבו את דמיוני. לימים נעלם האיש, ובהתבגרותי ניסיתי לחפש אותו אולם ללא תוצאות.

באחד הימים, בהיותי תורן במוזיאון, נכנסו לחדרי שלושה אנשים והתעניינו בביקור במקום. לשאלתי מי הם ומאין הם מגיעים, השיבו לי, שהם שייכים למשפחת שתיווי. נדרכתי. שאלתי: "אולי אתם מכירים אדם ששמו משה שתיווי, שהיה צייר ואגרונום? הגברת מבין השלושה אמרה: "כן, אני מכירה. משה שתיווי היה אבי!!!" וואו, איזה עולם קטן!

מילים לזכרו של ראובן הדדי במלאת שלוש שנים למותו

זה שלוש שנים שאינך אתנו, ואני מרגישה יותר ויותר שאתה חסר חסרות ידי הזהב שהיו לך, כל תיקון עשית בשלמות כמו בעל מקצוע. הייתי גאה שיש לי בעל שיווע לתקן כל דבר. הייתי מחכה לך שתבוא מההתנדבות במוזיאון ונאכל ביחד צהריים. יהי זכרך נצור בלבנו. מרעייתך אורה וילדיך האהובים.

הצדעה למתנדבים

משה (זיגי) זיגדון

כמנהגנו, אנו מברכים ומוקירים מעל דפי גיליון כתב העת את פעילותם של המתנדבים בבית המורשת ובמוזיאון באור-יהודה. חברות וחברים אלו נוטשים את הפעילות השגרתית בבתיהם, משאירים את המשפחה מאחור, ובאים להתנדב ולסייע לבית שהם כה אוהבים: בית המורשת. וכדאי שקהל הקוראים יכיר אותם, את רינה אבני ואת כלימו שדה, ואולי הם יהיו מודל לחיקוי, וזכה למתנדבים נוספים בזכות פועלם. שלוחה תודה לכל המתנדבים.

כלימו שדה

כלימו הוא יליד טריפולי ועלה לארץ בשנת 1967. דניס רעייתו עלתה בשנת 1970. לימים הסתבר שהם קרובי משפחה, והם מצאו את עצמם מתחת לחופה.

לבית המורשת הגיע בעקבות אירוע טרגי שעבר עליו. הוא התאלמן מרעייתו דניס ז"ל, שהייתה מתנדבת מלאת מרץ וחייכנית, סייעה רבות בפעילויות במקום ולקחה על עצמה כל מטלה מתוך תחושה של שליחות. כלימו היה מלווה אותה מדי פעם במפגשים שנערכו במרכז המורשת והכיר את פעילות המקום. הוא קיבל החלטה להמשיך את דרכה. מאז הוא מגיע באופן קבוע כל שבוע, מסייע ככל הנדרש, ואם ישנה פעילות מיוחדת ובלתי שגרתית, הוא מוזעק טלפונית ומתייצב במקום, מוכן לכל משימה.

רינה אבני

רינה נולדה בארץ לאם ילידת בנג'י ולאב יליד מצרים. את שנותיהם הראשונות בארץ בילו במעברת בת-ים ותל ליטוונסקי. רינה נשואה ולה שני ילדים ושתי נכדות. למרכז המורשת הגיעה דרך בן דוד, ובהמלצתו החלה להשתלב במערך ההדרכה במוזיאון.

רינה, שעבדה כגננת והדריכה באולפנים לעולים מבוגרים, מצאה את המקום שבו היא יכולה לסייע, והיא עושה זאת בהנאה גלויה.

הפעילות במוזיאון גורמת לה לפגוש אנשים מעניינים ומקרבת אותה אל השורשים ואל הציונות שהיו חרותים על דגלה של המשפחה. אביה לחם במלחמת השחרור ונפל בשבי, וכתוצאה מכך עד היום הוא הלוך קרב. בשעות הפנאי הנותרות שברשותה היא עוסקת בקריאה, רואה סרטים ומטיילת.

המצטיין במחקר פרופ' ברוך רובין

פרופ' רובין חוקר בתחום העשבים הרעים, בפקולטה לחקלאות, מזון וסביבה, האוניברסיטה העברית

מאמר מתוך חוברת הענקת אותות הוקרה לחלקאים מצטיינים של מועצת הצמחים

פרופ' ברוך רובין עם ח"כ יאיר שמיר
שר החקלאות ופיתוח הכפר

בתאריך 12.6.14, התקיים באולם הכנסים במשרד החקלאות טקס הענקת אותות הוקרה לחלקאים מצטיינים מטעם מועצת הצמחים, בנוכחות שר החקלאות, ח"כ יאיר שמיר.

אות החוקר המצטיין ניתן לפרופ' ברוך רובין - חוקר בתחום עשבים רעים, הכרת עשבים, עמידות של קוטלי עשבים. מעבדתו היא אחת המובילות בעולם בתחום של פיתוח עמידות של עשבים לקוטלי עשבים. ידוע באנושיותו ובאישיותו המיוחדת. נחשב אחד המרצים הטובים שיש כיום בפקולטה לחקלאות.

ברוך רובין נולד בטריפולי שבבלוב. בשנת 1949, כשהיה בן 6, עלתה המשפחה לארץ והתגוררה בהרצליה. אחיו, בן ציון רובין, היה יו"ר הארגון העולמי של יהודים יוצאי לוב, חבר כנסת וסגן שר הרווחה לשעבר.

כבר כנער התבלט ברוך בסקרנותו ובידענותו. כשגדל נשלח ללמוד בישיבת בני עקיבא בכפר הרא"ה, ולקראת סוף שנות התיכון החליט עם כמה חברים לעבור ללמוד בבית ספר החקלאי שבמקווה ישראל, שם נטמן הגרעין הראשון ללימודי החקלאות, בהם יעסוק ויתפתח בהמשך חייו.

בצה"ל שרת בנח"ל מוצנח במסגרת גרעין בני משקים. לאחר שירותו הצבאי החל ללמוד באוניברסיטה העברית בירושלים בתחום מדעי הצמח, ובמהלך תקופה זו נישא למרים, ולזוג ארבעה ילדים. הם עברו להתגורר ברחובות בסמוך לפקולטה לחקלאות. הלימודים והעבודה בפקולטה היוו את הבסיס לדרך בה המשיך כשהפך בעצמו למרצה; הוראה בגובה העיניים, מתן יחס של כבוד לתלמידיו ופיתוח סקרנות וחקרנות. שמו יצא למרחוק על היותו מרצה מעולה, כריזמטי ומרתק.

על כל אלה ניתן
לפרופ' ברוך רובין
אות החוקר המצטיין.

לכבוד הנשיא העשירי של מדינת ישראל מר ראובן ריבלין.
מדינת ישראל זכתה בנשיא לאומי, ציוני, איש ירושלים, אוהב ארץ ישראל ואוהב עם ישראל באישיותך המיוחדת אתה מחבר בין כל חלקי העם בהגינות, בצניעות ובממלכתיות.

"למען יברכך ד' אלקיך"

בכל-מעשה ידך אשר תעשה"

דברים יז, כט

"למנהיג אמיתי אין שום צורך להנהיג,
הוא מסתפק בהורותו את הדרך"

הנרי מילר

למר שמעון פרס

תודה

על 67 שנים, שבהן שירתת את העם והמדינה. בהיותך איש חזון ובעל מעוף פעלת למען ביטחון המדינה, ייצגת אותה בכבוד בכל העולם כאיש אוהב שלום ורודף שלום.

איחולנו לבריאות טובה,
מי ייתן ותמשיך עוד שנים של עשייה, כמו שאמרת: "אני עוד לא סיימתי, אמשיך לפעול כאזרח נאמן למדינה". שתהא דרכך סוגה בשושנים

ונברך כפי שאנו נוהגים לברך

"כי בי ירבו ימיה ויסיפו לך שנות חיים."

משלי ט', יא

stato creato.

Me lo riconsegnò dopo lunghi mesi di lavoro, perfetto, senza più quelle cicatrici del tempo che lo avevano deturpato, avvolto su di un lungo tubo di cartone. Così rimase, in un angolo della mia casa per ancora tanti anni perché, la vetrina del Museo ebraico di Roma che avrebbe dovuto ospitarlo, si era già riempita nel frattempo, di altri oggetti e manufatti che avevano tolto spazio al nostro Tallet. Sembrava, ancora una volta, che un destino imperscrutabile avesse deciso per lui qualcosa di diverso e che quella cioè, non dovesse essere la sua destinazione finale.

Arrivando ai giorni nostri, durante una cena di famiglia, ebbi l'occasione di sedermi vicino un'altra adorabile e cara amica, Gioia Perugia che vive a Gerusalemme, per altro divenuta parte della nostra famiglia, per via di un matrimonio tra suo fratello e una nostra nipote. Parlando assieme di tutto un po', mi spiegò che lei ora lavorava presso il Museo d'Israele a Gerusalemme di cui tutt'ora è la responsabile, "udite udite!", della cura e la ricerca di oggetti provenienti dalla Diaspora ebraica nel Mondo.

Come non parlare allora del nostro Tallet, della sua storia e della volontà di donarlo al suo Museo?

E così, durante un successivo viaggio a Roma, Gioia venne a casa nostra per visionare il manto. Lo srotolammo assieme con molta cautela e lo ostendemmo con cura sul pavimento. Rivedendolo così adagiato dopo tanti anni mi resi conto ancora una volta della sua grande bellezza e delle enormi dimensioni, mentre commosso ne scrutavo attentamente ogni particolare, come le eleganti striature in argento, le piccole frange laterali e la larga fascia a protezione del collo, sulla quale si intravedeva

a malapena una scritta ricamata ton sur ton.

Passati forse un paio di mesi da quell'incontro, ricevetti da Gioia una bellissima notizia!! Il Museo d'Israele, avrebbe accettato definitivamente il nostro Tallet tra le sue Collezioni di reperti antichi, avendolo riconosciuto come manufatto prezioso, di grande interesse storico-artistico ed un'ulteriore testimonianza della Cultura e delle Tradizioni della Comunità ebraica di Libia. Ancora più emozionante fu per noi apprendere che il Tallet di nostro padre Roberto Avraham Arbib ז"ל, sarebbe stato esposto definitivamente, da lì a poche settimane, in una teca del Museo.

Una gioia, ed un orgoglio infiniti per noi tutti, nipoti e pronipoti compresi, era stato già l'aver appreso quella fantastica notizia, che ora si aggiungeva alla voglia e alla curiosità di arrivare a Gerusalemme per ammirare il manto e vedere dove e come era stato esposto.

Da tanti anni oramai, la nostra famiglia trascorre in Israele, quasi tutta riunita, la festa di Pesach ed anche questo 2014-5774, non ha fatto eccezione. Appena arrivati chiamai Gioia al telefono e le chiesi, quando fosse stato possibile andare da lei al Museo. Fissammo un giorno e con la trepidazione e l'ansia identica a quando ero andato a verificare il risultato degli esami alla del fine Liceo, arrivammo davanti all'ingresso del Museo di Gerusalemme. Gioia era lì che ci aspettava assieme ad un fotografo ed una curatrice, in attesa di condurci davanti alla teca. La trepidazione provata fino a poco prima si trasformò immediatamente in commozione ed una gran voglia di piangere e di cantare l'Hallel e Bar-Yochay...

Rimasi a guardare e riguardare quel manto, che così bene ricordavo

e sotto al quale decine e decine di volte avevo sentito le mani di mio padre poggiate sul mio capo. Un oggetto della nostra famiglia, ora era lì, perfettamente composto su di un lungo busto di legno, per farsi ammirare da tutti.

L'ultimo elemento del puzzle, stava ora per trovare posto nell'unico spazio ancora vuoto.

Mi avvicinai al vetro della teca incuriosito da quella scritta didascalica bilingue che era stata apposta sul vetro, in ebraico ed in inglese e lessi:

Prayer swall (tallit) Tripoli-Lybia,
late 19th- early 20th century
Silk, metal thread
Gift of Eliyahu,

Moshe, Ever, Aliza, Ariel Arbib Rome
In memory of their
father, Avraham Roberto Arbib
Liturgical phrase woven
on the neck band
"Bring us to Zion rejoicing"

Il mio inglese, se pur accettabile, non comprendeva ancora nel mio vocabolario la parola "rejoicing". Mi avvicinai quindi a Gioia e le chiesi il significato, guardandola negli occhi. Mi disse: "Ci ricondurrai a Zion con Gioia". La guardai incredulo e urlai con meraviglia: "Con Gioia? Allora è con te? Sei tu la Gioia di cui parla la frase ricamata??" La abbracciai commosso e la ringraziai ancora una volta per ciò che aveva reso possibile e tornando a Tel Aviv, riflettendo su tutto ciò che era stato, mi resi conto che finalmente avevo davanti a me il "puzzle" completo e la totale visione d'insieme di una storia alla quale non mi fu difficile attribuire qualcosa di miracoloso.

Questa è dunque la storia di un Tallet centenario e delle sue straordinarie peripezie. Ora e per ancora moltissimi anni, riposerà proprio lì, dove da sempre, ostinatamente aveva voluto arrivare: Har Zion!!

Franco Cohen

Tripoli: Nostalgia o Rigetto???

Mi viene da pensare che i nostri concittadini (e ovviamente i nostri cugini Bengasini) si dividano in due categorie: quelli che mantengono tuttora un saldo legame emotivo con la terra d'origine e coloro che viceversa lo hanno rimosso.

E' facile pensare che questo o quell'atteggiamento siano determinati dalle gioie godute in Libia e/o dai traumi subiti: una cosa è certa, ed è che da più di 40 anni e presumibilmente per tanti anni a venire non avremo modo di verificare cosa sia successo ai luoghi a noi cari.

Il nostro Popolo è stato costretto al forzato esodo da millenni: dalla letale era del sanguinario Nabucodonosor, con la prima distruzione del Sacro Tempio, alla forza distruttiva dell'Impero Romano, con Tito e la seconda distruzione del Tempio, attraverso la feroce Inquisizione di Isabella la Cattolica, l'immane tragedia della Shoah e mille altre sventure.

Grazie a Dio la forza d'animo, il coraggio e la determinazione del nostro Popolo furono più forti di ogni calamità e consentirono al nostro Popolo di ricreare un focolare Ebraico lì dove era stato schiavizzato e massacrato.

Quello con la nostra terra d'origine è un rapporto diverso: credo, salvo smentite, che nessuno di noi

abbia in animo di tornare in Libia (ammesso e non concesso che se ne creino le premesse) per TORNARE DEFINITIVAMENTE. Credo di non sbagliare nel pensare che quella che ho definito "nostalgia" sia uno struggente ricordo delle cose belle del nostro passato, che prevede un' inconscia rimozione di tutto quanto vi era di negativo (oppressione da parte delle Autorità, vessazioni da parte del popolino, ostacoli ai viaggi, per non parlare dei fatti ben più gravi quali i pogrom del 1945 e del 1948 ecc)

Credo che una buona parte di questa "nostalgia" passi attraverso la gola: la meravigliosa cucina delle nostre mamme con i leggendari profumi del cous cous, dell'haraimi, delle mafrume

ecc. Gli indimenticabili profumi che si avvertivano fin da 100 metri da casa al ritorno dalla Scuola.

Tutto ciò dovrebbe essere considerato patrimonio dell'Umanità e protetto dall'Unesco, esattamente come il Colosseo o Venezia!!!

Fortunatamente i nostri squallidi oppressori ci hanno privato del nostro lavoro, delle nostre case, dei nostri soldi, ma questo patrimonio glielo abbiamo sottratto e ce lo siamo portati via: lo abbiamo trasmesso ai nostri figli con buona pace di chi ci vuole male.

Quanto al resto, i bei ricordi della "Slà", del sabato al Lido (ne parla diffusamente il mio amico Bino Addadi nel bellissimo articolo qui accanto), delle partite a Ramino Tripolino (ya Jol !!, esclamazione gioiosa quando si "sollecitava" l'arrivo del jolly pescando dal mazzo) per gli uomini e la Canasta per le donne i nostri "affettuosi ospitanti" dell'epoca (termine inesatto poiché il nostro caro Herbert aveva studiato e appurato che i nostri antenati vivevano in Libia secoli prima di Cristo) non ce li hanno potuti confiscare!

Personalmente questa "nostalgia" mi è quasi del tutto sconosciuta: era troppo doloroso non poter pronunciare la parola ISRAELE, vivere in un'atmosfera di forte ostilità e avere la certezza che sarebbe bastato che si verificasse una qualsiasi situazione, peraltro frequente, di forte tensione o addirittura di guerre in Medio Oriente perché si verificasse l'onnipresente pogrom.

Certo, la tenerezza del ricordo del primo amore.....

Certo, la piccola nostalgia del semi-nuovo Maggiolone blue targato LT 17315, sul quale il mitico Jacob ז"ל mi insegnò a guidare a 14 anni nel cortile del Lido

IA HASRA !!!!

franco.cohen@yahoo.it

Ariel Arbib
"Riportaci a Zion
con Gioia"

Il Tallet di mio padre.

*"Evienu le Zion be Rinnà"
"Riportaci a Zion con Gioia"*

Nel Talmud è scritto che nella vita, nulla accade per caso e nulla succede, se non perché noi stessi siamo in qualche modo gli artefici degli eventi o ne creiamo i presupposti perché essi accadano. Può succedere per questo che, fatti incomprensibili e incredibili possano sembrarci assurdi a prima vista, ma in effetti non sono altro che il risultato dei nostri consapevoli o inconsapevoli interventi.

Sembrerebbe altrimenti impossibile comprendere questi strani accadimenti, se non attribuendoli a misteriosi ed incomprensibili episodi di magia quando, inspiegabilmente, nel normale e monotono scorrere del tempo, situazioni così lontane tra loro nello spazio, così improbabili, si materializzano come piccoli pezzetti di un enorme puzzle, andando a ricomporsi e dando forma a qualcosa che prima non c'era. Piccole modeste tessere sparse in ogni dove, ritrovano a mano a mano il loro naturale alloggiamento rendendo finalmente possibile un unico quadro d'insieme, completo, significativo, che non avremmo mai nemmeno lontanamente immaginato di poter toccare un giorno con mano nella sua totale interezza.

La filosofia araba è portata a spiegare questi accadimenti con una sola parola: Maktub: E' scritto!! Definendo così ermeticamente il destino di ciascuno di noi come un fatto già stabilito e preordinato dall'Alto e dal quale nessuno può prescindere o sfuggirne.

Chi invece come me crede che nella logica dei gesti di ciascuno di noi ci sia qualcosa di Divino, è portato a ritenere che con la volontà delle proprie azioni sia possibile

condizionare la nostra vita e quella degli altri in maniera trascendente, intervenendo cioè in situazioni che a prima vista possono sembrare banali e casuali, ma che in verità spesso determinano cambiamenti epocali ed in qualche caso direi miracolosi.

Quella che sto per raccontare è verosimilmente una storia come queste, non ha per protagonista un eroe e nemmeno un'eroina, ne un miracolato, ne il protagonista di un accadimento magico, ma è l'incredibile storia, il tragitto di un oggetto sacro, un prezioso manto di preghiera, un Tallet di seta. Quello di mio padre.

Colui che lo aveva così finemente tessuto e ricamato a Tripoli, quasi due secoli fa, aveva probabilmente già stabilito quale sarebbe stato il suo meraviglioso destino.

Tripoli 1915: uno Shabbat di Febbraio di quell'anno.

Bar Mitzva di papà Roberto. Slà el Kbira. Nonno Alfonso, alla fine della Amidà di Musaf, benedice commosso il proprio figlio con il suo Tallet. Se ne copre il capo, tenendo tra le dita due dei quattro Zizziot degli angoli e poi, poggiando le lunghe mani nodose da ebanista sul capo del suo primogenito, recita in ebraico le parole antiche della Benedizione così cariche di sacralità e di solennità che, partendo dalle labbra, arrivano direttamente dal cuore all'anima:

"Che H. ti benedica e ti protegga, Faccia risplendere il Suo Volto su di te e ti custodisca, Volga H. il Suo sguardo su di te e ti infonda la Pace".

Alla fine, di questo rituale, le urla festose delle donne avvolte nei loro

barracani, si levano dal matroneo in segno di gioia mentre, spruzzi di essenza di fiori d'arancio vengono sparsi nell'aria per la gioia di tutti e dell'olfatto.

Qualche anno dopo quel giorno, il Tallet che era stato fino ad allora del nonno, passò di dritto a mio padre, che ne fece uso per tutto il resto della sua vita. Giunse in Italia, assieme a tutto il resto dei bagagli della famiglia, via nave da Tripoli nel 1948, destinazione Eretz Israel, dove però non riuscì ad arrivare, ma questa è un'altra storia... Papà continuò ad indossarlo durante i tanti Shabbatot della sua lunga vita vissuta a Roma, benedicendo nei giorni solenni, a sua volta, tutti noi figli ed in seguito anche i tanti nipoti che nel frattempo avevano reso la nostra famiglia più numerosa.

Passano gli anni ed il giorno del mio matrimonio con Barbara è finalmente in arrivo. I preparativi preliminari scorrono con allegria, ma anche con fatica, fino a che, in un torrido pomeriggio di Luglio, sotto la Kuppà come vuole la tradizione, davanti a due Rabbanim, pronunciamo entrambi il fatidico sì, coperti dal grande Tallet di papà. Alle nostre spalle, i nostri rispettivi genitori poggiando le loro mani sul capo degli sposi, assecondano con commozione e qualche lacrima, le parole della Berachà che ci viene impartita dal Cantore.

Purtroppo dopo pochissimi anni da quel giorno, dopo una breve malattia, papà ci lasciò per sempre. Era la Vigilia di Shavuot.

Noi figli, tutti stretti intorno a nostra madre, vedevamo amici e parenti avvicinarsi in casa amorevolmente e senza sosta, in quelle tristissime prime ore

dopo la sua dipartita. Venivano a farci visita, dimostrandoci così il loro affetto sincero e la loro partecipazione al nostro lutto. Arrivò quindi il giorno più terribile, quello del funerale.

In quelle interminabili ore in casa si respirava una fortissima tensione, mentre le persone addette facevano quanto necessario per preparare mio padre, secondo la Tradizione, verso il suo ultimo viaggio. Per questo, il Rabbino che dirigeva i rituali, ci chiese di consegnar loro il Tallet di papà, nel quale sarebbe stato avvolto per sempre.

Ognuno di noi si era ritagliato il suo spazio tra le stanze della casa, da dove osservare in silenzio lo svolgere delle cose. Uno dei miei fratelli, assieme a me nella stessa stanza, raccogliendo la richiesta del

Rabbino, andò verso un armadio di casa e ne tirò fuori una custodia di velluto blu, con sopra un ricamo in oro che raffigurava un Maghen David e glielo porse.

In quel preciso momento, uno di quegli avvenimenti inspiegabili di cui parlavo prima, si stava per delineare e definire ed infatti, afferrata d'istinto quella custodia di velluto stringendomela al petto come a proteggerla, mi fece dire al Rabbino, in una immediatezza quasi automatica, no!!, quel Tallet avrei voluto tenerlo io per ricordo di mio padre. E così gliene porsi un altro.

Conservai da allora in casa mia quello scialle prezioso, senza mai più utilizzarlo, fino a quando, qualche anno dopo, decisi di ricordare mio padre indossandolo durante

le preghiere del nostro giorno più sacro, lo Yom Kippur. Aprii la custodia blu, sbottonando i suoi due bottoni di madreperla e ne tirai fuori il manto centenario di seta per controllarne lo stato. Mi resi subito conto però, che lungo le piegature si erano create delle lacerazioni che ad una semplice pressione si allargavano vistosamente. Ripiegai il tutto con delicatezza estrema e lo riposi nel suo sacchetto di velluto, facendo bene attenzione a coprire gli Zizziot. Per quell'anno e per i successivi, continuai ad usare il mio Tallet abituale.

Passati ancora diversi anni da quell'episodio, venni a sapere che al Museo ebraico di Roma si stava allestendo una sezione dedicata alla Storia e alla Cultura ebraica tripolina. Allora, la Direttrice del Museo era la nostra cara e amatissima amica Daniela Di Castro, zL' ed a lei mi rivolsi per sapere se fosse stato possibile far dono al Museo del famoso Tallet affinché venisse posto nella nuova sezione.

Quando però visionammo assieme il manto, ci rendemmo conto che non sarebbe stato possibile esporlo se non dopo un necessario intervento per eliminare tutte le smagliature e le lacerazioni che si erano venute a creare per il passare degli anni. Mi indirizzò per questo ad un laboratorio specializzato nella salvaguardia proprio dei tessuti antichi, al quale mi rivolsi subito dopo consegnando il Tallet per le dovute cure. L'esperto, prima di procedere mi volle però precisare che dopo il trattamento, non avrei più potuto usare lo scialle se non per esporlo o per conservarlo, ma mai più per farne l'uso per cui era

Meir El Saiegh
(Israele)

racconti Bengasini

Il Dottor Renato Nahum

Personaggi e fatti di questo racconto sono puramente immaginari

Ringrazio il dottor Avi Zollberg, amico e medico personale per i suoi preziosi suggerimenti che mi hanno agevolato la scrittura di questo racconto.

Quando agli inizi degli anni Cinquanta, Renato, figlio unico del grande Isacco Nahum, uno degli uomini più influenti e ricchi della Comunità Ebraica di Bengasi terminò i suoi studi alla Facoltà di medicina dell'università degli studi di Bologna, e fece ritorno a Bengasi, tutta la comunità gli tributò un'accoglienza trionfale.

Mai si era vista al piccolo porto di Bengasi una folla simile, una baraonda così variopinta e allegra. Tutti volevano salutarlo, baciare, abbracciarlo, toccarlo.

Molte donne, arcuando la mano destra attorno alla bocca lanciavano in aria quei gridolini di gioia caratteristici delle donne d'Oriente. Erano tutti veramente orgogliosi del fatto che ecco, finalmente, un ebreo bengasino era riuscito a laurearsi in una delle più prestigiose università d'Italia, e in medicina poi.

Per i suoi genitori, fu indubbiamente il giorno più bello della loro vita. Renato era un giovane di ossatura robusta, uno spilungone alquanto sgraziato, zigomi prominenti, il naso un po' lungo, e il mento forte dell'uomo ostinato, caratteristica ereditata dal padre. Gli occhi, neri erano franchi e penetranti, si celava in essi un guizzo d'allegria.

Suo padre si era accordato con il Dott. Leventakis, suo carissimo amico e medico curante, affinché lo assumesse come aiutante per il periodo di tirocinio, e questi accettò senza esitare.

Il Dott. Leventakis si avvicinava alla cinquantina, e quel pedalare

in bicicletta quasi ogni giorno per diversi chilometri per visitare i malati che non erano in grado ad arrivare in clinica, era penoso per lui, e contava sull'aiuto del giovane dottorino appena sfornato dall'Università.

E così, qualche giorno dopo il suo rientro a Bengasi, Renato, un po' emozionato, si presentò nella casa del Dott. Leventakis.

La casa era composta da due piani, al pianterreno c'era un giardinetto ben curato da cui si accedeva alla clinica, e al primo piano l'abitazione del Dottore dove che ci viveva con la moglie e le sue due figlie.

Il Dottor Leventakis lo accolse con un largo sorriso, misto di velata ironia.

Nella stanza c'era anche un uomo male in arnese, che se ne stava silenzioso in disparte.

"Buon giorno" disse il Dottore, "Benvenuto nella mia clinica..... Dottore, è molto bella quella vostra valigetta nera, si è nuova di zecca, e lustra....con il suo bravo stetoscopio e tutti gli aggeggi più moderni... bella e completa. Non ve' da meravigliarsi se morite dalla voglia di adoperarla".

"Questo è Gaetano" continuò poi, "Vi aspettava, suo figlio sta male, dice che ha la febbre e non mangia da due giorni, andate con lui e vedete come potete aiutarlo, comunque portate con voi del siero, tanto per precauzione, e' sullo scaffale destro, entrando nella saletta in fondo all'infermeria. Venite! vi farò vedere, non voglio che facciate tutti quei chilometri per accorgervi poi che invece di laringite, sarà qualcosa di più grave".

La carrozza con cui era arrivato Gaetano li attendeva poco distante, salirono, ed iniziarono il viaggio.

Il padre, un pescatore maltese, gli spiegò in un italiano zoppicante

che suo figlio aveva tre anni, e che quella mattina il suo stato era peggiorato. Detto ciò si rinchiuse in un silenzio imbracciato.

Dopo mezz'ora di viaggio arrivarono alla modesta casetta del pescatore nel quartiere Nabi Musa, abitato prevalentemente da pescatori maltesi.

Mentre scendevano dalla carrozza, si avvicinarono la moglie del pescatore.

I suoi occhi scuri e vivaci spiccavano sull'ansioso pallore del volto.

In silenzio entrarono. La moglie aiutò Renato a togliersi la giacchetta, poi benché seguitasse a non pronunciare parola, con lo sguardo preoccupato indicò il letto dove giaceva il figlio malato.

Renato si avvicinò, il bimbetto si agitava irrequieto sotto l'unica coperta, la fronte madida di sudore, il volto cianotico, mentre ansimava e si sforzava di respirare.

Nonostante la sua inesperienza, uno sguardo fu sufficiente: differite laringea!

Rapido compresse con il dito la lingua del piccolo paziente.

Si le fauci erano completamente coperte da una spessa membrana bianco-verdastra.

"Ho tentato di dargli qualcosa da mangiare Dottore, ma ha rifiutato" mormorò la madre.

"Non può inghiottire" disse Renato.

Siccome era nervoso, la sua voce suonò poco cordiale, persino aspra.

"Sta male, allora Dottore?" ella sussurrò portandosi la mano sul petto.

"Male" pensò Renato, stringendo con le dita il polso del bambino "Non riuscirebbe neppure a sognarsi quanto sia grave".

Chinandosi, procedette a un completo e attento esame. Non si potevano nutrire dubbi di sorta: il

bimbo stava morendo.

"Che orribile coincidenza" pensò, il suo primo caso era un bambino moribondo.

Afferro' la valigetta, l'apri', riempi' una grossa siringa con siero antidifterico.

Il bimbo gemette appena, mentre l'ago affondava nella coscia e il siero defluiva lentamente.

Sentì su di sé lo sguardo teso dei genitori, colmo di aspettativa. E lo sguardo terrorizzato della madre.

Tutti e due fissavano lui, supplicandolo in silenzio di far qualcosa per il piccolo.

Ma che avrebbe fatto? Sapeva benissimo quello che avrebbe dovuto fare, e aveva paura.

Si avvicinò alla finestra cercando di riflettere.

Tornò poi accanto al letto. Senza dubbio il bimbo era peggiorato. Di lì a mezz'ora prima che il siero potesse agire, sarebbe morto per ostruzione della trachea.

Un'altra possente ondata di timore sopraffecce Renato opprimendogli il petto, respirò a fondo cercando di calmarsi, doveva decidersi ora... subito... o sarebbe stato troppo tardi.

Si sentiva così giovane, così estremamente inetto e inesperto di fronte alle grandi forze primigenie che si agitavano impetuose nella stanza.

Era pallidissimo. Le labbra esangui. Disse in tono secco:

"Il bambino ha la difterite, la membrana sta bloccando la laringe, resta una sola cosa da fare, operarlo, incidere la trachea sotto l'ostruzione."

La madre gridò: "Oh, no dottore, no!"

Renato si voltò verso il padre. "Mettete il bambino sul tavolo".

Dopo un attimo di esitazione, il padre depose il figlio quasi incosciente sul rozzo tavolo, poi, quasi fuggendo dalla stanza gridò singhiozzando "Non posso sopportarlo! non ci resisto!"

La madre si era un po' riavuta ora, pallida come uno spettro, serrando i pugni con forza fisso Renato.

"Ditemi che cosa devo fare, e lo farò."

"Restategli vicina e tenetegli la

testa bassa, badando bene che non si muova" rispose Renato mentre pennellava la gola del bimbo con tintura di iodio.

Prese un asciugamano pulito e lo posò su quegli occhi ormai vitrei, il caso era troppo disperato per il cloroformio.

Sarebbe stata una follia pensare di servirsene.

Stringendo i denti Renato affondò i bisturi. Praticò l'incisione con mano ferma, ma sentì che gli tremavano le gambe.

L'incisione era profonda, ma non bastava ancora, doveva incidere di più... di più... affondare il bisturi senza timore, e tuttavia tenere sempre d'occhio la vena giugulare. Se avesse tagliato quella vena!

Allargò l'incisione, servendosi dell'estermite non affilata dei bisturi, cercando dispettamente la cartilagine bianca della trachea. Il bambino, riscosso dal dolore, si dibatteva come il pesce nella rete che lo soffoca. Dio! Non sarebbe mai riuscito a trovarla?

Stava brancolando alla cieca, senza speranza, stava combinando un disastro...lo sapeva... il piccolo sarebbe morto.

E avrebbero detto che era stato lui a ucciderlo. Gocce di sudore gli scorrevano sulla fronte.

La respirazione del bimbo era terribile, l'intero minuscolo torace si gonfiava e sussultava a ciascuna di quelle speventose, inutili inspirazioni.

Le vene del collo erano congestionate, la gola livida, il volto andava annerendosi. "Non un minuto di più!" pensò Renato. "È finito, ed io pure".

Per una angosciosa frazione di secondo ebbe la fulminea visione di tutti gli interventi cui aveva assistito, della fredda precisione di gesti nella sala operatoria del Professor Moretti, e poi, spaventoso contrasto, ecco quell'esserino disperato che sussultava morente sotto il suo bisturi, su quel tavolo di cucina.

"Oh Dio!" pregò "aiutami! subito!", gli occhi gli si anniebbiarono. Un gran vuoto parve impadronirsi di tutto il suo essere.

E poi, sotto il bisturi, l'esile tubo bianco, emerse, visibilissimo.

Fulmineo lo incise, e l'ansito del bimbo cessò all'istante. Al suo posto, una lunga limpida inspirazione, poi un'altra, e un'altra ancora attraverso l'apertura.

La cianosi scomparve, il polso si rafforzò.

Percorso da una tremenda reazione, Renato sentì che stava per svenire.

Timoroso di muoversi, chinò il capo per celare le brucianti lacrime che gli riempivano gli occhi. "Ci sono riuscito!" pensò "Oh! Dio mio, ci sono riuscito dopotutto!"

In seguito infilò nell'incisione la sottile sonda della tracheostomia.

Si lavò le mani imbarattate di sangue, e rimise il bimbo sul letto. La temperatura era scesa di un grado e mezzo.

Rimase seduto al capezzale, sorvegliando il paziente, togliendo il muco dalla sonda.

Provava uno strano benevolo interesse per il piccolo, e ne osservò il visetto.

Non era più un estraneo per lui.

Alle cinque del pomeriggio, Renato iniettò dell'altro siero. Alle sei il bimbo riposava tranquillo.

Alle otto di sera Renato si alzò e si stiracchiò, sorridendo disse:

"Credo che se la caverà adesso" e spiegò alla madre il modo di togliere il muco dalla sonda "Fra dieci giorni sarà completamente guarito, tornerò domani a visitarlo". Negli occhi di lei si scorgeva una commovente gratitudine incapace da esprimersi, la gratitudine che può provare qualche umile creatura nei confronti di un Dio.

Erano quasi le nove di sera quando Renato rientrò stanchissimo nella clinica.

Reggeva la sua valigetta ormai sporca, i capelli arruffati, la camicia era macchiata di sangue. Malgrado ciò i suoi occhi erano sorridenti.

Il Dottor Leventakis stava bevendo il tè con dei biscotti, lo scrutò dall'alto al basso, poi prima che Renato potesse aprire bocca disse:

"Mi racconterete dopo Dottore, venite a bere una tazza di tè adesso".

meirram@netvision.net.il

Ruben (Bino)
Addadi

Storielle

Il Lido di Tripoli – Prima Puntata

Cari lettori ed amici,

Dopo “Via Brescia No. 5”, nonostante la promessa di allargare le storielle ai dintorni di casa mia al Corso, faccio un salto al Lido Nuovo di Tripoli, posto molto più interessante e pieno di nostalgia, sia per me che immagino per tutti voi.

Riflettendo a distanza di circa cinquantaquattro anni, devo dire che il Lido è naturalmente anche le altre spiagge più chic che sono state aperte nel corso degli anni sessanta, costituivano un’isola felice dove potevamo incontrarci, nuotare e giocare, senza che le giornate finissero mai e soprattutto senza che nessuno ci rompesse i cabbasisi (espressione naturalmente tripolina assieme ad altre molto più volgari, poi copiata in Sicilia e soprattutto da Camilleri). Come linguista neofito posso azzardare che cabbasisi proviene dal nome arabo del frutto Habb-Al-Aziz che vorrebbe dire in Italiano Bel Foruncolo o Bella Pallina. Vi ricordo anche che il habbaziz, frutto molto diffuso in Spagna e chiamato chufa (usato per fare la Horchada De Chufa) veniva usato per le benedizioni di Rosh Ha Shana (she irbu’ zachiotenu ca habbaziz).

Non so quale fosse la ragione vera, ma al Lido quasi non c’erano né arabetti, né arabacci (chiamati benevolmente in Ladino piojentos/pidocchiosi dagli ebrei sefaradim) in cerca di liti e botte. Una ragione potrebbe essere che il Lido era tutto recintato e si entrava con la tessera (largamente abusata da tutti, tanto la guardia all’ingresso era probabilmente analfabeta o orba o era stata smanciata). Si poteva entrare anche nuotando dal misero reticolato in mare da nord (verso il Lido Vecchio) e da sud (verso i Bagni Sulfurei). Probabilmente gli arabetti ecc., buon per noi, non sapevano nuotare. C’erano naturalmene il

personale di servizio e di guardia e alcuni servitori delle famiglie che lavavano i piatti (vicino alla doccia) e pulivano le cabine.

Ho ripescato una foto dell’ingresso nel corpo centrale del Lido che vi allego, e che posso descrivere nei minimi particolari:

- Ampio ingresso con archi moreschi/marocchini (c’è un posto simile e non meno brutto sulla spiaggia di Ashdod e si chiama appunto Hof Marrakesh)

- Prima ampia veranda con soffitto altissimo, dove c’erano due cose molto importanti. Come prima cosa, il juke-box che continuava a suonare quasi senza fine Diana (si vede che i nostri governanti di allora non si erano ancora accorti che Paul Anka era ebreo e quindi non lo avevano ancora incluso nella famosa lista del boicottaggio). Questa lista, una delle poche attività svolte bene e con costanza dal governo libico, era continuamente aggiornata e pubblicata sul quotidiano di due pagine “Il Corriere di Tripoli”. La lista era per noi ebrei molto interessante e fonte di grande orgoglio. Potevamo tramite la lista arrivare alla conclusione di non essere gli unici ebrei al mondo, ma che ce ne erano degli altri e tutti famosi in un modo o in un altro. Seconda cosa, ma non meno importante, il calciobalilla (a quel tempo pensavamo che fosse un’unica parola e non facevamo caso alla connotazione chiaramente fascista del nome). Mi pare di ricordare che c’erano due o più calciobalilla e si doveva fare la fila per poter giocare con chi aveva vinto e che quindi aveva diritto di giocare senza pagare. Col calciobalilla c’erano gli specialisti della cosiddetta “virgola” che dal loro fondo campo e in un sol colpo riuscivano a fare gol. Per me questo gioco e la possibilità di giocare erano talmente importanti

che traducevo il prezzo di qualsiasi cosa o il pocket money ricevuto o guadagnato in termini di quanti gettoni calciobalilla valesse, come oggi si fa con il bit-coin.

- La veranda era appunto la prima tappa per tutti dove ci si incontrava, prima si andava in cabina a cambiarsi. Per un certo periodo e a seconda della moda, Diana veniva sostituita da “Let’s twist again” e ognuno mostrava la sua abilità e il suo stile particolare. In altri periodi furoreggiava lo hula-hop.

- Da questa veranda grande, areata e fresca, si accedeva al primo piano dei due corpi di cabine che erano costituite appunto da pianterreno e primo piano. Ogni due cabine comprendevano la cabina chiusa vera e propria e una terrazza comune a due cabine, spesso usata per pranzare il Sabato.

- Dalla veranda di ingresso si accedeva anche al bar/ ristorante (mi pare per qualche anno gestito da Dido, proprietario della tbarna vicino a piazza Italia/Castello famosa per il burik, il meshui delle frattaglie buonissimo e la pietanza di zucca con la kersha e il bufhesh). Mia mamma inorridiva ogni volta che sentiva che avevamo mangiato da Dido quelle interiora sporchissime come diceva lei, ma probabilmente era contenta che papà non le portasse a casa naturalmente non pulite.

- Dalla veranda d’ingresso si accedeva anche alla grande (nei ricordi grandissima) veranda all’aperto che appunto fungeva da Bar, Ristorante e forse anche da sala da ballo. Strano che il nostro Dodi Zard non avesse mai pensato ad organizzare feste al Lido.

Tanto per completare la descrizione topografica, da poi riempire al solito di ricordi, si può aggiungere:

- Lo spazio di sabbia bianca, bellissima

e asciutta adiacente alle cabine verso il mare e alla veranda bar sulla sinistra adibito ai tamburelli (Gina Barda z.l. in costume tigrato) e anche poi al rugby inglese

- Lo spazio sempre di sabbia bellissima verso il mare adiacente a questo primo e con il campo da palla a volo

- La spiaggia vera e propria, bellissima e grandissima

- Altre aree di cabine in aggiunta ai corpi principali ma solo a pianterreno

- La zona di Milliti che custodiva le barche e curava la “Barca di Salvataggio” (prima tappa delle nuotate (con bagnino sempre completamente addormentato e arrostito dal sole) e la zattera di bidoni, seconda tappa delle nuotate per tuffi a non finire.

- Milliti ha per me una storia a parte. Io avevo un piccolo sandolino di legno che d’inverno ormeggiava da Milliti al porto. D’estate il sandolino era al Lido e io lo usavo per remare fino al Beach Club per poter incontrare o forse solo vedere da lontano Silvia Fargion arrivata da Milano per l’estate di cui tutti eravamo innamorati. Questo sandolino è poi stato trasformato da me, futuro ingegnere, in barchetta a vela. Questo anche con l’aiuto del fratello grande di Giorgio Vergara Caffarelli.

- Milliti anche mi salvò un giorno dagli alti cavalloni al largo. Probabilmente era la pericolosa settimana di Tisha’ Be Av

- C’era poi simmetrica e identica tutta la parte a destra adiacente alla veranda bar. Non so come mai la parte destra era, per lo meno nei miei ricordi meno frequentata e meno interessante.

Prima di dimenticare vorrei di seguito elencare alcuni giochi preistorici in voga al Lido e oramai non più esistenti e poi forse in seguito descriverli più in dettaglio:

1. Palla a buco (famosa per la “stampata” della palla sul corpo indifeso di uno dei giocatori)

2. Menna con le versioni traditrici di Menha, Mensha o simili, fonte di lunghe discussioni, che poi si concludeva anche con la stampata

3. Cavallina

4. Ruba Bandiera

5. Lotta a cavallo (dentro in mare)

6. Piramidi umane

I ricordi si accumulano e i periodi si confondono, ma per me e per alcuni dei miei amici coetanei probabilmente nel periodo fra i quattordici ai diciassette anni, l’attività più importante sia dal punto di vista sportivo che da quello di “fama” verso gli altri era la pesca subacquea. Del nostro gruppo ricordo Franco Bonaccorso (c’entra forse con Haliffi il suonatore di sassofono?). Buttigeg il maltese e non so chi altro.

Ogni giorno, tempo permettendo, entravamo in acqua per tre-quattro ore con pinne, maschera e fucile a molla Cressi. Si nuotava lontano dove c’erano le cernie e le razze

grandi sui fondali di oltre dieci metri, oppure si arrivava a nuoto o in barca fino al famoso scoglio distante da riva forse un paio di chilometri, zona che in certi periodi era piena di cefali. I dentici invece si pescavano con amo, filo e piombo calati a profondità maggiori. Le aricciole (dette shule) e il magzal venivano invece pescate a traino.

Una prima riflessione su questa bellissima (e anche remunerativa visto che vendevamo il pesce) attività di pesca in apnea è a mio parere che tutto veniva fatto da soli ed in maniera spontanea senza corsi, istruttori ecc. come fanno oggi i nostri figli e nipoti. Questa riflessione vale anche naturalmente per tante altre nostre attività o modi

di comportamento o in gran parte anche per gli studi dove dovevamo inventarci tutto in questo angolo sperduto del mondo e in un clima di isolamento di super provincia.

Un ricordo simpatico della pesca subacquea è quello della cattura di una Murena o Serpente di Mare di dimensioni rilevanti. Eravamo tutto il gruppo in barca e la Murena giaceva sul fondo della barca, inanellata e immobile, per cui avevamo concluso che era definitivamente morta. A un certo punto la Murena resuscitò, alzò la testa e tirò fuori la lingua. Tutti i pescatori coraggiosi dovettero tuffarsi in acqua e spingere la barca a riva. Naturalmente le storie della Murena, diventata sempre più grande, velenosa e terribile continuarono per mesi.

Altra attività, per le giornate di cattivo tempo era quella del Poker, giocato in cabina di Roberto Labi assieme a Guido Lonzana e altri. Quelle partite interminabili dove Roberto vinceva sempre (pare che il suo figlio minore continui la tradizione del padre e in modo molto proficuo) mi hanno esaurito completamente la voglia di qualsiasi gioco a carte e sono quindi grato a Roberto. Ogni tanto il Poker cedeva il posto al Banco Inglese, gioco ancora di maggiore azzardo.

Beh, adesso mi congedo e riprenderò nella prossima puntata

Con affetto

raddadi@inter.net.it

Daniel Mimun

Ricordi di un bambino, a Tripoli, anni cinquanta.

In piena estate, durante le vacanze scolastiche, regolarmente ogni anno, mio padre mi diceva: guarda che da domani dovrai andare a Slihot.

La prima volta che me lo disse avevo dieci anni. Mi svegliai alle 4.30, mi fece velocemente preparare ed uscire, e per le 5 di mattina eravamo al tempio Bet El. Il tutto mi piacque, poiché si trattava veramente di qualcosa che solo gli adulti facevano, e ciò mi riempì di orgoglio.

Poi, comunque, a Bet El ci andavo da solo, poiché mio padre mi raggiungeva solo raramente.

I ricordi di quelle avventure sono impresse indelebilmente nella mia mente. Assonnato, percorrevo la breve distanza che mi separava dal tempio, in un'alba che ancora non si era accesa. Un paio di minuti ed ero già in Piazza Cattedrale, con a destra il palazzo delle Poste, di fronte la galleria del Caffè Aurora che conduceva ai giardini pubblici, ed imboccavo di fronte a me il Corso, ancora due o trecento metri e poi svoltavo nella stradina che terminava con Bet El.

I fedeli erano sempre gli stessi, non più di una ventina di persone. All'inizio mi guardavano con una certa curiosità, un bambino del Corso, cosa ci faceva lì, vestito a quel modo e con gli occhiali. Ma dopo qualche giorno, vedendo la mia costanza, mi salutavano affettuosamente.

Ci andai per quattro anni, regolarmente, mi svegliavo da solo e partivo. Ero molto fiero del fatto che

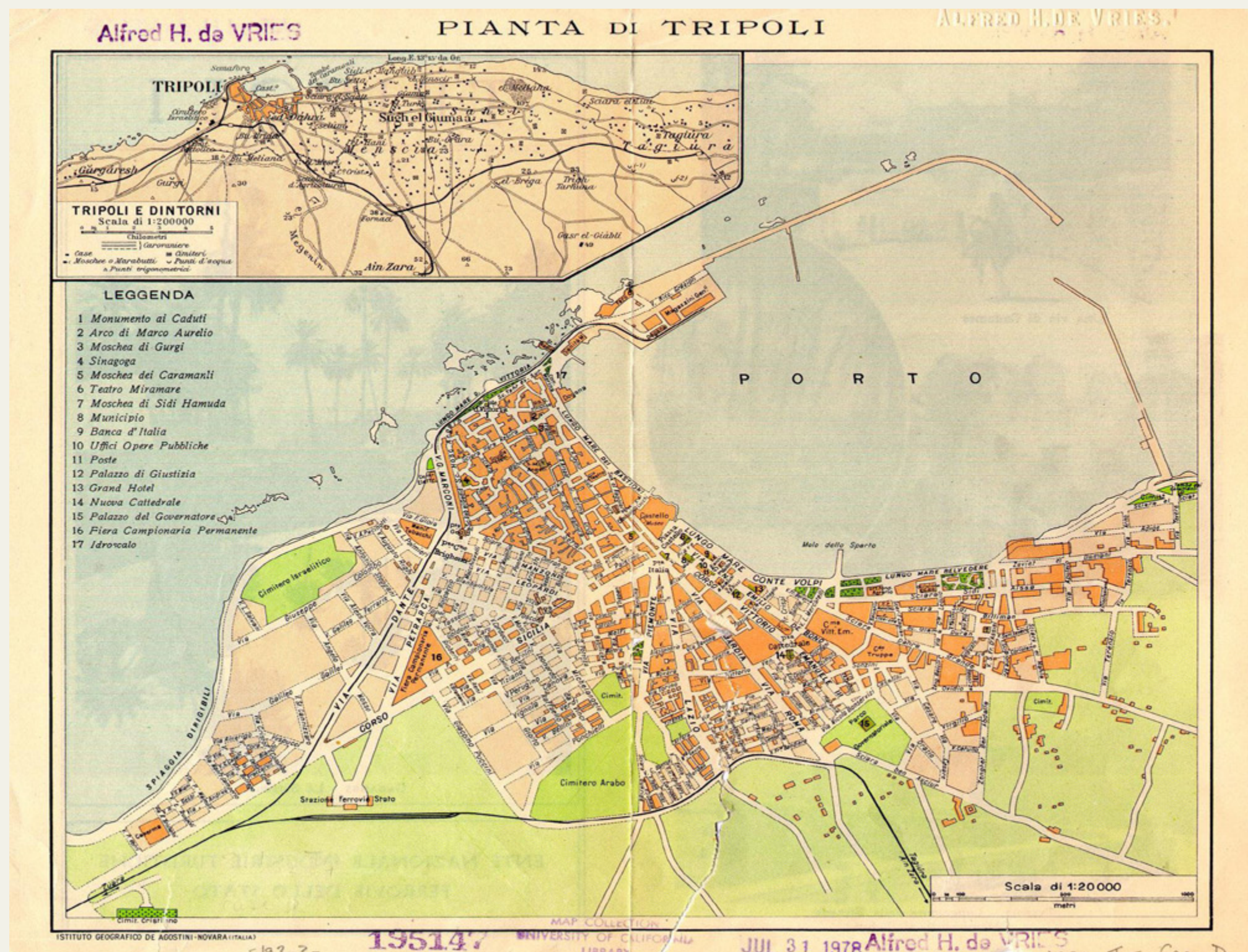
il Shamash del tempio mi offrisse sempre una tazzina di caffè, mezzo rancido, il cui gusto delizioso non dimenticherò mai, come se fossi un adulto.

Quando diventai più grande non ci andavo più, a Bet El. Ma qualche volta andavo alla Sla' Kbira, nella Hara, poiché da lì, subito dopo Slihot, i ragazzi più grandi andavano al mare, a tuffarsi dalla CINGHIZA, che era una roccia da cui spiccavi un tuffo di almeno sei metri, in una pozza di mare assolutamente trasparente ed in cui si faceva a gara a chi riuscisse a toccare il fondo, profondo tredici metri. Ricordo che una volta ci riuscii e portai a galla una moneta. L'acqua era così incredibilmente chiara che dall'alto dello scoglio la potevi individuare.

Inevitabilmente, dopo il bagno di mare, e non erano ancora le sette e trenta, si andava a mangiare le sfenze a Suk El Turk. Passato l'arco di Marco Aurelio, dopo l'Orologio, si entrava nel Suk per finire nella bottega in cui si vendevano le sfenze. Era un piccolo locale, il pavimento ricoperto di trucioli di segatura di legno. Sul lato sinistro si ergeva una cupoletta, un Taboon, alta meno di due metri. Seduto in cima alla cupoletta, all'orientale, un gigantesco omone tutto sudato che friggeva in continuazione enormi frittelle, semplici o con l'uovo. Io ordinavo sempre una con l'uovo, specificando però UERGA UAHDA, cioè non volevo che l'uovo fosse ricoperto con un altro strato di pastella. Ho sempre chiesto la frittella a

quel modo, poiché così mi aveva insegnato mio padre, chissà, se avessi assaggiato quella con doppia pastella forse mi sarebbe piaciuta di più, ma tant'è...

L'omone ti porgeva la frittella bollente avvolta in un foglio di giornale e ti posizionavi un un angolo per mangiarla, aggiustandola di sale. Inevitabilmente le mani sporche di olio, frittella e uovo, raccoglievi una manciata di trucioli da terra e strofinadoli riuscivi a pulire perfettamente le mani.

Nella vita triste e senza divertimenti che noi bambini conducevamo a Tripoli in quegli anni, Slihot riuscì a riempire alcune ore della mia estate noiosa. Sono anche certo che contrassi la mia abitudine a svegliarmi sempre molto presto all'alba proprio in quelle occasioni.

Comunque la sensazione che avevo, a girare per il Suk e per la Città Vecchia, nei quartieri arabi, era sempre spiacevole, fastidiosa, snervante. Non avevo paura, poiché altrimenti non ci sarei andato,

da bambino, ma era sgradevole essere identificato come un ebreo, un estraneo per gli arabi che ti circondavano, un certo timore sempre ti permeava, ti sentivi soffocare in quella città in cui non ti volevano, ti consideravano uno che prima o poi andava in qualche modo punito. Quella era la sensazione che mi accompagnò per tutta la mia adolescenza e per cui, appena compiuti i diciott'anni, abbandonai la Libia per non tornarci più, io, che ero un ebreo,

anche se noi ebrei avevamo più diritti su quella terra degli arabi, perché eravamo lì molti secoli prima che gli arabi arrivassero.

Ed erano sensazioni esatte, precise, poiché pochissimi anni dopo esplosero di nuovo i pogrom e gli ebrei furono tutti espulsi da quella terra che era loro, privati di tutti i loro beni, esiliati a vita e confiscate tutte le loro proprietà, fino all'ultimo centesimo.

danmimun@zahav.net.il

Elul 5774 Agosto 2014

GERMOGLI 18

Pubblicazione trimestrale dell'organizzazione mondiale degli ebrei di Libia

I germogli appaiono sulla terra, il tempo dell'usignolo e' giunto, e nel nostro paese si ode la voce della tortora

Una nuova mostra nel nostro museo:
Opere dell'artista Amos Halfon